

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

NÁSILNÁ KRIMINALITA A JEJÍ PŘÍČINY

Autor práce: Lucie Čápková

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Romanovi Svatošovi, Ph.D, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	7
2 POJEM A ČLENĚNÍ NÁSILNÉ KRIMINALITY	8
2.1. Vznik, pojem a předmět kriminologie	8
2.2. Pojem kriminalita a násilná kriminalita	18
2.3. Etiologie násilné kriminality	21
2.4. Základní členění násilné kriminality	24
2.5. Další násilná jednání	28
3 NÁSILÍ	28
4 VRAŽDA	29
4.1. Druhy vražd	30
4.2. Pachatel	31
4.2.1. Typologie pachatelů	31
4.2.2. Typ rozeného zločince	33
4.3. Oběť	34
4.3.1. Viktimologie	34
4.3.2. Viktimnost	36
4.3.3. Viktimizace	36
4.3.4. Újma způsobená oběti	38
4.3.5. Typologie obětí	38
5 LOUPEŽ	39
5.1. Charakteristika	39
5.2. Odlišení od jiných trestných činů a od trestného činu krádeže.....	40
6 PREVENCE NÁSILNÉ KRIMINALITY	41
6.1. Charakteristika	41
6.2. Klasifikace prevence kriminality a jejích komponent	42
6.3. Základní členění	43

6.3.1. Sociální prevence kriminality.....	43
6.3.2. Situační prevence kriminality.....	45
6.3.3. Prevence viktimnosti	48
6.3.4. Prevence primární, sekundární a terciární	49
6.4. Systém prevence kriminality v ČR	50
6.5. Právní aspekty prevence kriminality	52
6.6. Prevence kriminality v rámci prostředků trestního práva	52
6.7. Úloha státu v prevenci kriminality	53
6.8. Zajišťování prevence policií	53
6.9. Policie v České republice	54
ZÁVĚR	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	58
SEZNAM PŘÍLOHY	60
PŘÍLOHY	61
ABSTRAKT	64
ABSTRACT	65

ÚVOD

Téma Násilná kriminalita a její příčiny jsem si vybrala proto, že je to téma, které je v dnešní době hodně řešené a je to každodenní problém nás všech a zejména záchranných složek České republiky. Pojem násilná kriminalita, když zaslechnete v médiích, se vám spojí s představou nebezpečného chování vůči společnosti a lidem, kteří v této společnosti žijí.

V mé práci se budu hlavně zabývat pojmy, se kterými se v tomto tématu můžeme setkat a také co všechno si pod tímto názvem můžeme představit, dále budu rozebírat prevenci násilné kriminality a také se podívám, jak to s kriminalitou vypadalo v roce 2008 podle policejních statistik.

1. CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce bude seznámit čtenáře s problematikou násilné kriminality, která je na každodenním pořádku, a policejní složky se s ní potýkají velice často. Dojde k podrobnějšímu rozebrání obětí a pachatelů násilných trestných činů a také bude poukázáno na kriminologii obecně.

V bakalářské práci se bude rozebírat členění násilné kriminality, aby si čtenáři lépe představili, jaké činy sem můžeme zařadit a hlavním záměrem a cílem bakalářské práce bude rozebrat možnosti prevence násilné kriminality. Jak by se sami obyvatelé měli chovat, aby nedocházelo tolik k násilným trestným činům, nebo alespoň aby se násilná trestná činnost mohla snížit, pokud možno na minimum.

Dále bude poukázáno jakými možnými způsoby lze prevenci násilné kriminality provádět a na co by se konkrétní složky měly zaměřit.

2. POJEM A ČLENĚNÍ NÁSILNÉ KRIMINALITY

2.1. VZNIK, POJEM A PŘEDMĚT KRIMINOLOGIE

VZNIK KRIMINOLOGIE

Žádná vědecká disciplína nevzniká samoučelně, nýbrž z potřeby společnosti poznat, vysvětlit, řešit a zvládnout existující jevy. Znamená to, že nová věda vzniká až tehdy, není-li v silách existujících věd odpovědět na otázky, které klade společnost, nejsou-li dosavadní vědy schopny plnit potřeby společnosti. Také pro kriminologii platí zákony o vzniku věd.

Věda je vyvíjejícím se systémem poznatků vycházejících z praxe, jimiž se odráží povaha a zákonitosti určitých skutečností. Vědu proto nelze považovat pouze za jakési mechanické nahromadění poznatků. Poznatky musejí být sjednoceny, tříděny, neboť je patrné, že mezi sebou různou měrou souvisejí a zjišťuje se, že věci, v nichž jsou poznatky odráženy, jsou rozličně spjaty. Určitým způsobem sjednocené poznatky tvoří systém, stávají se přehlednými, pochopitelnými a vysvětlitelnými.

Kriminalita je historicko-společenskou kategorií, bezprostředně související s ekonomickým, kulturním a společenským rozvojem života a s třídně společenskou strukturou společnosti. Určení, co je v daném stadiu vývoje společnosti škodlivé, tedy i trestné, závisí na zájmech vládnoucí třídy. Proto také původ kriminologie spočívá v historii společnosti, v potřebě společnosti poznat, pochopit, vysvětlit a zvládnout existující skutečnosti.

V prvních společnostech rozdělených na třídy, tedy v otrokářské a feudální společnosti, nebyla pocíťována potřeba zkoumat příčiny tehdejší zločinnosti. Vládnoucí feudální, či dříve otrokářská třída, považovala pachatele zločinu za prostředek zla bouřícího se proti dobr a bojujícího proti němu zločinností. Cílem drastických opatření byla snaha ochránit existující společenský řád, stejně jako zachránit duši pachatele, v zájmu podřízení se před bohem. Idealistická filozofie a křesťanská věrouka v otrokářské a feudální společnosti nevyvolávaly potřebu zkoumat příčiny zločinnosti a její zákonitosti. Společnost neviděla důvod, proč se zabývat zločinností a vysvětlovat ji jinak, než na základě existujících, uznávaných poznatků idealistické filozofie.

V buržoazní společnosti se přístup a nahlížení na kriminalitu výrazně změnilo. Již po nástupu buržoazie k moci byla zpochybněna správnost dříve uznávaných názorů.

Cílem však byla zpočátku snaha buržoazie humanizovat drastická opatření proti pachatelům zločinů, nikoliv snaha po zkoumání podstaty zločinnosti a jejich příčin. I když výrazně ustoupila teologická filozofie, nadále ovládala existující vědu trestního práva idealistická filozofie ve formě indeterminismu, popírání příčinnosti jevů. Indeterminismus přiznával člověku svobodnou vůli, tedy kromě jiného i právo svobodně se rozhodnout, zda páchá zločin. Každý měl možnost volit mezi dobrem a zlem. Pokud se rozhodl pro zlo, tedy pro spáchání trestné činnosti, učinil tak s vědomím, že jej postihnou, nebo alespoň mohou postihnout příslušné následky za tento špatný čin. Důsledkem spáchání trestného činu byla povinnost státní moci napravit porušený stav tím, že se pachateli trestného činu zákonem stanovená sankce.

Indeterministický filozofický názor zapříčinil, že ani na počátku 19. století se nepociťovala v buržoazní společnosti potřeba zkoumání trestné činnosti. Uznávala se absolutní svoboda lidského chování a nepociťovala se potřeba zkoumat původ zločinných jevů. Trestná činnost i jakékoliv jiné protispolečenské projevy, byly považovány za nepochopení ideálů společnosti. Společnost však nezajímalo, proč se pachatel rozhodl spáchat trestný čin. Indeterminismus nevyžadoval diferencovaný a individualizovaný přístup k pachatelům trestných činů. V přístupu ke zločinnosti se změnilo v podstatě jediné. V trestních zákonících byly přesně vymezeny skutkové podstaty trestných činů a stanoveny přesné sankce za porušení zájmů chráněných buržoazní společností. V období nástupu buržoazie k moci bylo pro právníky základním úkolem správné konstituování a aplikování skutkových podstat a přesné vyměřování a ukládání sankcí.

Indeterminismus jako světový názor ztrácel oporu. Teprve vlivem mechanického determinismu se začíná objevovat zájem o nepoznané skutečnosti v oblasti zločinnosti. Prvé pokusy o zjišťování příčin zločinnosti se objevily v rámci přírodních věd. Belgičan A. Quételet se snažil zkoumat příčiny zločinnosti, jejího narůstání i klesání pomocí matematicko-statistických metod. Zde však nelze ještě shledávat počátky vzniku kriminologie jako vědy. Teprve v přístupu italského psychiatra C. Lombrosa se objevují první poznatky významné pro vznik kriminologie jako vědy. Tento vězeňský lékař vyhlásil za rozhodující příčinu kriminality biologické vlastnosti pachatelů trestných činů a vypracoval učení o rozeném zločinci a zločinných typech. Vypracoval nejdříve typologii zločinců, která se opírala výhradně o tělesné, vrozené vlastnosti těchto osob, zejména těžkých zločinců. Rozvoj společenských věd přiměl později Lombrosa k tomu, aby pozměnil své biologicko-antropologické metody a uznal i vliv jiných, než pouze biologických faktorů na vznik zločinci, jako zvláště nebezpečný druh pachatelů

trestných činů, tvoří asi 40 % všech zločinců. Současně uznal i určitý kriminogenní vliv společnosti, která vytváří příznivé podmínky pro rozené zločince. Přestože vycházel z dominující role biologických činitelů, připustil také omezenou roli vnějších, sociálních faktorů kriminality.

Avšak trestní právo zabývající se trestnou činností, se omezovalo jen na ukládání sankcí za spáchané trestné činy, nezabývalo se zjišťováním jejich příčin. Bylo ovlivněno klasickou školou v trestním právu, podle níž není úkolem trestního práva zabývat se tím co je, tedy podstatou trestné činnosti, nýbrž pouze tím, tedy tím, co je možné od člověka žádat.

Období vzniku kriminologie je možné rozdělit na **dvě části**:

- a) první období bylo poměrně krátké, byly využívány zejména přírodní vědy a jejich metody zkoumání příčin kriminality
- b) toto období je charakterizováno vytvářením kriminologických přístupů ve společenských vědách a kriminologii se začínají věnovat vědy o člověku a společnosti, zkoumající původ zločinnosti zvláštními metodami těchto vědních disciplín

VÝVOJ KRIMINOLOGIE V BURŽOAZNÍCH STÁTECH

V minulém století, i v současné době, byly přístupy ke zkoumání kriminality v buržoazní společnosti ovlivňovány objektivně idealistickými i subjektivně idealistickými koncepcemi vědy.

Při zkoumání příčin kriminality se v buržoazních státech již déle než jedno století vycházelo z filozofických pozic objektivního a subjektivního idealismu. Proto se mnozí kriminologové omezují na pouhé zkoumání údajů, tedy bezprostředních zkušeností a nesnaží se analyzovat objektivně reálné předměty.

Z těchto filozofických pozic vychází i názor, který o kriminalitě platí v kapitalistické společnosti. Kriminalita je považována za jev věčně trvalý a v podstatě za neměnný projev každé společnosti lidí, bez ohledu na druh společenské organizace, nebo kulturní úroveň společnosti. Z této pozice vycházejí mnozí buržoazní kriminologové, podle nichž současná úroveň našich vědomostí není dostatečná, a proto není možné, na úrovni současných věd, při složitosti a komplexnosti kriminality jako individuálního a společenského jevu, proniknout do její podstaty a odhalit její příčiny.

Z toho důvodu navrhuji odsunout zkoumání příčin kriminality na pozdější dobu, kdy již budou poznatky věd o člověku podstatně prohloubeny.

Přesto, že od doby zveřejnění klíčových Lombrosových prací vzniklo v kapitalistické společnosti rozsáhlé množství teorií o příčinách kriminality, je možno rozřadit je na tři základní a nejvýznamnější:

- a) biologická teorie – její zastánci jsou názoru, že kriminalita konkrétních jedinců je zapříčiněna vrozenými, biologickými vlastnostmi, tedy dědičností, nebo nenormálními ať už vrozenými či získanými biologickými pochody
- b) psychologická teorie – hledá příčiny kriminality v duševních stavech pachatelů trestných činů, v jejich zvláštní psychické konstituci, která může být vrozená nebo získaná
- c) sociologická teorie – za příčiny kriminality považují společenské prostředí, kterým může být celé společenské prostředí, nebo rodina, škola, pracoviště, skupiny kamarádů apod., sociologické teorie chápou kriminalitu převážně jako jev podmíněný sociálními faktory

Nejstarší v buržoazní kriminologii je biologický směr, zdůrazňující zejména význam biologických zvláštností pachatelů trestných činů. Lombrosovo stanovisko o vrozených vlastnostech pachatelů trestných činů, které je předurčují k páchání trestné činnosti, bylo později podrobena kritice.

Názory o biologické předurčenosti se objevovaly také u Ferriho, Lombrosova žáka, který však začal uznávat i význam sociálního prostředí pro příčiny kriminality. Rozlišoval potom zločince rozené, duševně choré, ze zvyku, z afektu a příležitostné pachatele. Další autoři potom považovali pachatele trestných činů za jedince neschopné jednat podle své svobodné vůle, za osoby psychicky nenormální.

Na přelomu 19. a 20. století se psychologie odštěpila od filozofie jako samostatná věda. V návaznosti na psychologii, jako nauku o duševním životě člověka, vznikla psychologická škola v kriminologii. Je nepochybné, že při zkoumání příčin kriminality je třeba zkoumat také psychické pochody pachatelů trestných činů, zejména psychické pochody vedoucí ke spáchání trestné činnosti. Mnozí buržoazní kriminologové však popírají jakýkoliv význam sociálního prostředí i dalších existujících vlivů a zastávají názor, že pro zkoumání příčin kriminality má význam výlučně, nebo alespoň především psychická složka osobnosti pachatele.

Většina psychologicky orientovaných kriminologů a psychiatrů navrhuje, v zájmu prevence kriminality, věnovat mnohem větší pozornost výchově dětí v raném

dětství. Psychologická škola v buržoazní kriminologii zdůrazňuje význam manželských poraden, v nichž by se měli rodiče naučit chápat, jak velký význam má jejich chování pro harmonický život a vývoj jejich dětí, pro jejich rovnováhu. Psychologicky orientovaní kriminologové doporučují místo trestů léčení, vesměs ve formě psychoterapie.

Sociologický směr v kriminologii vidí příčiny kriminality v podmínkách sociálního prostředí a při zkoumání příčin kriminality klade hlavní důraz na zkoumání masových sociálních jevů.

Buržoazní kriminologie vůbec zastává převážně názor o nevyhnutelnosti kriminality v lidské společnosti. Proto do oblasti svého zkoumání zpravidla nezařazuje existující vykořisťovatelské společenské zřízení. Intenzivním a rozsáhlým studiem skupin, hodnot a postojů, majících kořeny ve společnosti, usiluje o odpoutání pozornosti od společnosti samé. Vzrůst kriminality v současné společnosti je přičítán společenskému pokroku, technice a celé řadě dalších faktorů, avšak až na výjimky, se nezkoumá společenská základna kapitalismu jako kriminogenní činitel.

V kapitalistické společnosti je trestná činnost zkoumána rozličnými orgány i ústavy, orientovanými na boj s trestnou činností, a to při ministerstvech vnitra, prokuratuře, soudech, policii a vězeňských zařízeních, stejně jako ve vědeckých organizacích. Kromě toho existují mezinárodní kriminologické organizace fungující v rámci OSN i mimo tuto mezinárodní organizaci. Charakteristické pro ně je to, že se v nich spojují právníci, psychologové, psychiatři, pedagogové, sociologové a představitelé jiných vědních odvětví. Největšími z těchto organizací jsou Mezinárodní kriminologická společnost, Mezinárodní asociace trestního práva, Mezinárodní organizace trestní politiky a další, věnující se rozličným úhlům boji s kriminalitou a výzkumu jejich příčin.

V současné buržoazní kriminologii je značně rozšířena a propagována teorie „sociálně kriminologické rovnováhy“, v souladu s níž je každé společnosti stanovena úroveň kriminality, nalézající se v „rovnováze“. Je nezbytné usilovat o dosažení této rovnováhy a nedopustit neúměrný růst kriminality, kterou však ze společnosti odstranit není možné. I to je jedna z teorií, snažících se dokázat věčný charakter kriminality v lidské společnosti.

V buržoazní společnosti se nemůže kriminologie stát stimulující hybnou silou, jež by mohla svými vědeckými poznatky přispět k odstraňování negativních společenských jevů, zapříčiňujících, či alespoň podmiňujících vznik kriminality. Kriminologie proto nedosáhla v buržoazní společnosti odpovídajícího společenského významu. Neúspěch kriminologie v buržoazní společnosti však není náhodný. Je zákonitým důsledkem jejího metodologického a vědeckého přístupu, stejně jako naprosté nemožnosti ovlivňovat politiku boje s negativními společenskými jevy v antagonistické, vykořisťovatelské společnosti.

VÝVOJ KRIMINOLOGIE V SOCIALISTICKÝCH STÁTECH

Začátky sovětské kriminologie jsou spojeny s prvním rokem existence sovětského státu. Lenin stanovil úkol vypořádat se s příživníky, zlodějíčky a chuligány. Vykoření této jizvy, zanechanou v socialismu kapitalistickým zřízením si vyžádalo zkoumání stavu kriminality, objasnění jejich příčin a na tomto základě rozpracování možností jejího předcházení. Kriminologickým problémům byla v této době věnována řada vystoupení sovětských vědců a státních činitelů na stránkách sovětských právnických časopisů, např. v časopisu „Proletářská revoluce a právo“, který vycházel od ledna 1918.

Jedním z nejvýznamnějších organizačních kroků v rozvoji sovětské kriminologie bylo vytvoření oddělení výzkumu a přecházení trestné činnosti v Ústavu státu a práva Akademie věd SSSR a v roce 1963 vytvoření Vsesvazového ústavu pro zkoumání příčin a vypracování opatření k prevenci kriminality. Při rozpracovávání kriminologických problémů se v současné době aktivně účastní učitelé a vědečtí pracovníci téměř všech právnických fakult a vědeckých ústavů země. Kriminologie byla také zahrnuta do státní nomenklatury vědeckých specializací.

VZNIK A VÝVOJ ČESKOSLOVENSKÉ KRIMINOLOGIE

Až do roku 1948 vycházelo zkoumání příčin kriminality u nás z ideologie subjektivního nebo objektivního idealismu, tedy ze stejných metodologických pozic jako v kapitalistických státech. Po definitivním odstranění kapitalistického vykořisťovatelského systému v únoru roku 1948 byl nastolen nový společenský řád směřující k socialistické společnosti a zároveň se odstranila hlavní příčina kriminality. Nezpochybnitelná je teze, podle níž vykořisťovatelský systém a s ním související

podmínky společenského života vytvářejí předpoklady pro kriminalitu. Odstraněním vykořisťovatelského systému se mění podmínky života ve společnosti budující socialismus a vzniká současně možnost měnit člověka. Je to možné proto, že člověk mění svou aktivitou přírodu a podmínky své existence, stejně jako současně i sám sebe.

Po roce 1948 přetrvává zjednodušený přístup ke kriminalitě, měl velmi negativní dopad v tom, že v praxi i v teorii nebyl zájem o zkoumání příčin, které kriminalitu vyvolávají. Teprve v roce 1963 vznikl v Praze kriminologický ústav, jehož zřízením se sledovalo zkoumání příčin kriminality a poskytnutí pomoci praxi ke zkvalitnění její činnosti zaměřené na likvidaci kriminality u nás. K rozvoji kriminologického výzkumu zaměřeného na základní problémy boje s kriminalitou, došlo po roce 1967.

Výzkumné kriminologické práce umožnily poskytnout centrálním stranickým a státním orgánům, stejně jako občanům, informace o složitosti kriminality jako sociálního jevu, jež vycházely z našich výzkumů i zkušeností převzatých ze socialistických zemí. V posledních letech se již postupně daří prosazovat poznatek, že boj s kriminalitou musí být nezbytně organickou součástí plánů sociálního rozvoje společnosti jako celku, stejně však i jednotlivých krajů, okresů a měst. Pozvolna je formována skutečně komplexní koncepce prevence kriminality.¹

POJEM KRIMINOLOGIE

Kriminologie je věda o kriminalitě (zločinnosti), o jejích pachatelích a obětech a o její kontrole. Slovo „kriminologie“ znamená doslova „věda o kriminalitě“ (latinskořecké slovo).²

Kriminologie je uspořádaný celek empirického vědění o zločinu, zločinci, negativní sociální „nápadnosti“ a o kontrole tohoto chování. Pole její vědecké činnosti lze výstižně charakterizovat třemi základními pojmy: zločin, zločinec a kontrola zločinnosti. K nim se přiřazují rovněž zájmy oběti a prevence kriminality.

Vytvoření pojmu „criminologie“ (učení o zločinu), odvozené od lat. *crimen*, se připisuje francouzskému antropologovi Topinardovi. Italský právník Garofalo použil tohoto pojmu poprvé pro charakteristiku své knihy „*Criminologia*“ z roku 1885 a výraz se všeobecně prosadil. Kromě slova kriminologie se také setkáváme s pojmy kriminální

¹ VANTUCH, P. *Základy kriminologie*. 1. vyd. Brno : Universita Jana Evangelisty Purkyně, 1981, s. 23-35.

² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004, s. 15.

psychologie (od roku 1792), kriminální sociologie (od roku 1882) a kriminální biologie (od roku 1883) jako s takzvanými kriminologiemi se spojovací čárkou.

Převládající nebo dokonce jednotné, závazné vymezení pojmu kriminologie neexistuje ani u nás, ani v zahraničí. Shoda všech názorů je ovšem v tom, že se kriminologická věda zabývá zločinem, zločincem a obětí zločinu, stejně tak jako kontrolou zločinnosti do té míry, do jaké jde o výkon kriminálních sankcí, prognózu a zacházení s pachatelem. Konečně existuje jednota v tom, že také jevy jako alkoholismus, obtěžování na veřejnosti, prostituce a sebevražda patří již k předmětu kriminologie.

Kriminologie se podle tradičně užšího pojetí omezuje na empirické zkoumání zločinu a osobnosti pachatele. Charakteristická pro tuto pozici jsou popisná pojetí celkové kriminality nebo jednotlivých deliktů, stejně jako studie jednotlivých případů a longitudinální studie.

Naproti tomu zahrnuje širěji pojatá kriminologická koncepte do své analýzy také empirické znalosti o proměnách pojmu zločinu (kriminalizaci) a o potírání zločinu, kontrolu ostatního sociálně deviantního chování, stejně jako zkoumání policejních a justičních kontrolních mechanismů. Předmět kriminologie obsahuje podle toho vznik trestních zákonů, jejich porušování a odpovídající reakce.

Zločinem, zločincem, obětí zločinu a kontrolou zločinu se ovšem nezabývá pouze kriminologie. Těmito předměty poznání se naopak zabývají také věda trestního práva, kriminalistika a trestní politika. I když různé disciplíny spojíme dohromady nadřazeným pojmem „trestní vědy“, nestačí pouze ptát se, co je spojuje, nýbrž také, čím se ve svých pohledech liší.

Dnes existuje shoda v tom, že kriminologie je empirická věda, a že je samostatnou disciplínou. Solidním základem této vědy jsou vybraná fakta a získaná pozorování, na nichž se ověřují hypotézy a teorie. Empirické pojetí neznamená tedy nic jiného, než zabývat se spíše fakty než úsudky a především sklonit se před silou skutečnosti, i když odporuje vlastním očekáváním a žádoucím představám badatele. Tento postoj vychází z toho, že je lépe nezískat žádnou odpověď, než akceptovat nepřiměřenou.³

³ KAISER, G. *Kriminologie*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 1994, s. 1-4.

V druhé polovině 19. století dochází k osamostatnění kriminologie, ke konstituování kriminologie jako samostatnému vědnímu oboru. Po více než stoletém rozvoji ve světě je dnes již kriminologie dalekosáhle uznávána jako samostatná vědecká a pedagogická disciplína. Pokud čas od času dojde k diskusím o otázce samostatnosti kriminologie nebo jsou v těchto směrech vznášeny výhrady, souvisí to zpravidla se zvláštnostmi vztahů kriminologie a ostatním vědním disciplínám, s multidisciplinární povahou kriminologie. Jedna z výhrad byla dokonce vyjádřena tak, že kriminologové jsou vlastně „králové bez království“.

Kriminologie je naukou multidisciplinární, to znamená, že je na pomezí několika vědních disciplín. Má aspekty společenské, osobnostní, sociologické, psychologické, psychiatrické, pedagogické, trestněprávní a jiné.

Samostatnost kriminologie je dána v první řadě předmětem jejího zkoumání, neboť kriminalita jako multidimenzionální fenomén může být popsána a interpretována pouze multidisciplinárním úsilím odborníků v rámci práce multidisciplinárních týmů realizujících kriminologické výzkumy. Většinou používají kriminologové metod sociologických, psychologických, matematických a jiných, které však bývají podstatně modifikovány a propracovány podle kriminologických poznatků a potřeb, aby korespondovaly zvláštnostem zkoumaného objektu a cíl výzkumu.

Část kriminologů požaduje od kriminologie dokonce interdisciplinární přístup, příp. přístup metadisciplinární. Mají na mysli, že fenomén kriminality je ve své komplexnosti tak osobitý, že k jeho popsání a vysvětlení nepostačuje multidisciplinární úsilí participujících disciplín a že tohoto cíle může dosáhnout pouze zvláštní interdisciplinární věda.

PŘEDMĚT KRIMINOLOGIE

Předmětem zkoumání kriminologie je kriminalita, její pachatelé a oběti a její kontrola. Předmětem kriminologie je tedy v první řadě kriminalita. Kriminologické výzkumy jsou orientovány na popis kriminality, její struktury, jejích forem, na popis kriminalitou způsobených škod, na popis stavu kriminality a jejích vývojových tendencí, ale i na popis pachatelů a obětí a jejich společenských vztahů – **kriminální fenomenologie** či kriminografie.

Kriminologie zkoumá kriminalitu, její pachatele a oběti a její kontrolu jako společenskou realitu, jako skutečně existující (reálný) fenomén. Tyto předměty svého výzkumu zkoumá kriminologie vědou empirickou. Proto je kriminologie založena hlavně na kriminologických empirických výzkumech, jejichž poznatky musí být přezkoumatelné. Tyto výzkumy jsou velice náročné z hledisek personálních, odborných, finančních i časových. Značné možnosti k získávání kriminologických empirických poznatků poskytuje i oficiální systém trestněprávní kontroly kriminality a jeho evidence informací (policejní statistika, justiční statistika, vězeňská statistika, rejstřík trestů, trestní spisy, osobní spisy vězňů aj.). Ke kriminologickému výzkumu jsou však tyto databáze v České republice využívány pouze v omezené míře.

Charakteristika kriminologie jako empirické vědy není míněna tak, že by kriminologie neměla svou teorii. Empirická kriminologie je bez teoretické kriminologie nemyslitelná.

Německý kriminolog Kaiser považuje za východisko a cíl kriminologického výzkumu prověrku kriminologických teorií.

Výzkum člení do 3 fází:

- 1) **teoretická fáze** – v této fázi se z teorie odvodí hypotézy či hypotéza (např. že uvěznění pachatele zvyšuje riziko jeho recidivy)
- 2) **empirická fáze** – v této fázi se v daném směru zjišťují empirické poznatky
- 3) **třetí fáze** – zde se zjištěná data porovnají s hypotézou

Při výkladu problematiky pojmu kriminologie lze poukázat i na rozlišování na kriminologii orientovanou na základní výzkum a na aplikovanou (praktickou) kriminologii, u které jde o aplikaci poznatků z kriminologické vědy v praxi.

Tzv. policejní kriminologie – její rozvíjení má nezanedbatelný význam ve vysokoškolském vzdělání policistů, jakožto jedné z variant kriminologie aplikované. Ta se však v krystalizovanější podobě utváří teprve postupně, a to nejen u nás.

Srovnávací kriminologie je dosud málo rozvinutá a zabývá se komparací kriminality a její kontroly v mezinárodním měřítku a v různých zemích nebo v téže zemi v různých historických obdobích (v této spojitosti se někdy také hovoří o historické kriminologii).

Tzv. klinická kriminologie se zaměřuje na pachatele – jednotlivce. Na základě poznání činitelů, které jej vedly k trestné činnosti, jsou určovány a aplikovány

prostředky mající zabránit jeho recidivě. Stanovení diagnózy a určení terapeutických prostředků je věcí specialistů, obvykle lékařů, psychiatrů, psychologů či pedagogů.

2.2. POJEM KRIMINALITA A NÁSILNÁ KRIMINALITA A JEJÍ PŘÍČINY

POJEM KRIMINALITA

Pojem kriminalita – podle kriminologů patří kriminalita mezi sociálněpatologické jevy, jinak rozumí kriminalitou souhrn jednání, která trestní právo posuzuje jako trestné činy, jedná se o tzv. **legální** (juristické) pojetí kriminality (např. Kaiser). Kriminologický pojem kriminality se zde kryje s trestněprávním pojmem kriminality. Někteří kriminologové pracují s tzv. **sociologickou**, na trestním právu nezávislou definicí kriminality (např. Mannheim). Tak vznikla teorie tzv. odchýlného chování či chování deviantního. Jedná se vlastně o materiální vymezení kriminality.

Kriminalita je jevem, který narušuje harmonický vývoj společnosti, a je tedy pro společnost dysfunkční a společensky škodlivý. Kriminalita narušuje základní pravidla společenského řádu a lidského soužití, působí společnosti i státu znané imateriální a materiální škody, způsobuje jednotlivým oběťm škody fyzické, psychické i opočenské, vyvolává ve společnosti atmosféru strachu, nejistoty a nedůvěry. Na této celkově negativní charakteristice kriminality je třeba trvat, i když někdy bývá konstatován i určitý pozitivní přínos kriminality pro společnost. Bývá uváděno, že kriminalita a její potlačování vede k posilování solidarity majority společnosti a k většímu respektu ke společenským normám, že kriminalita může být podnětem k sociálním změnám, zmiňován bývá i určitý ekonomický přínos kriminality a jiné přínosy. Stoupenci těchto názorů vycházejí ze skutečnosti, že kriminalita je nejen dysfunkční, ale též integrální, nutnou součástí společnosti, že její existence je normální. Tyto stránky kriminality jsou nedostatečně empiricky prozkoumány a nelze vyloučit, že kriminalita je plně dysfunkční teprve při překročení určité kritické hranice.⁴

⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004, s. 15-22.

Kriminalitou (odvozeno od latinského crimen = zločin) se míní zločinnost jako sociální jev. Je úhrnem činů neschválených trestním právem. Jedná se tedy o porušení práva spojená se zvláštním difamujícím odsudkem. Jsou obvykle popisována podle prostoru a času, jako i rozsahu, struktury a pohybu.

Údaje o kriminalitě se kladou dále do vztahu s trestními sankcemi uloženými soudy a zpracovávají se podle určitých znaků narušitelů práva. Patří k tomu především věk a pohlaví, předchozí potrestání, struktura rodiny, školní docházka a sociálně ekonomický status. Nově se kriminální statistika věnuje i spolupachatelství a účastenství, situaci oběti, rozsahu škody a národnosti zvláštní pozornost.

Jestliže je obraz zločinnosti rozhodujícím způsobem vytvářen funkcemi kriminalizace a systémem kontroly zločinnosti, omezuje se kriminalita jako pojem, jev, vědění a kriminálně politický problém dalekosáhle na porušení práva, jež se stala úředně známými. Pouze na formálně trestněprávní sociální kontrolou na vědomí vzaté kriminalitě se stává zjevným, co organizovaná společnost – počínaje obětí zločinu a oznamovatelem až k policii a trestnímu soudnictví – zvláště neschvaluje, to znamená přeje si, aby bylo sankcionováno. Selektivní znaky podle typu činu a pachatele přitom poskytují, jak bylo zmíněno, kontury pro obraz kriminality.⁵

NÁSILNÁ KRIMINALITA

Kriminologie věnuje již od svých počátků pozornost problematice kriminálního násilí, zejména jeho závažnějších forem. Násilná kriminalita jako součást tzv. obecné kriminality bývá z hlediska své frekvence právem považována za určitý ukazatel míry úspěšnosti úsilí státu a společnosti o kontrolu kriminality. Násilná kriminalita je v každé společnosti součástí širšího jevu vyskytujícího se násilí.

Fenomén násilí a jeho souvislostem se věnují v rostoucí míře různé vědní obory, jejich pojetí a používané pojmosloví se přitom leckdy vzájemně liší, mnohdy diametrálně. Obecná teorie lidské agrese však dosud nebyla formulována.

V kriminologii se pojem násilí spíše ztotožňuje s pojmem agrese, chápaným ovšem úžeji. Někdy se v této souvislosti hovoří o kriminální agresi. Přitom však ani násilná kriminalita jako kriminologický pojem nebývá vždy vymezována jednotně. Rozdíly se projevují zejména v míře zahrnování násilí směřujícího nejen vůči osobě, ale

⁵ KAISER, G. *Kriminologie*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 1994, s. 144-145.

i proti věci, a násilí psychického vedle fyzického. Zejména širší veřejnost pojmá násilnou kriminalitu velmi široce, řadí se sem někdy např. i krádeže vloupáním.

Nejobvyklejší v kriminologii je však užší pojetí, které se omezuje na útok na fyzickou nebo psychickou integritu člověka ve smyslu úmyslného užití fyzického násilí, resp. pohrůžky násilím, vůči jiné osobě. Hrozící či aktuální užití fyzického násilí přitom může být motivováno buď nepřátelstvím (např. vražda spáchaná ze msty), nebo může jít o tzv. násilí instrumentální, sloužící dalšímu účelu (např. ke zmocnění se cizí věci při loupeži).

Násilná kriminalita je pojem kriminologický, nikoli právní. Trestní zákon pojem násilí nedefinuje a neuvádí násilné trestné činy jako ucelenou skupinu. Nalezneme je nejen mezi trestnými činy proti životu a zdraví, ale i v rámci trestných činů proti republice, trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných, trestných činů obecně narušujících občanské soužití, trestných činů proti svobodě a lidské důstojnosti, trestných činů vojenských i jinde.

Dále existuje řada trestných činů, kde násilí je pouze alternativním znakem či znakem kvalifikované skutkové podstaty, a ovšem též trestné činy, které bývají často páčány násilným způsobem, ač užití násilí nebo pohrůžka násilím znakem příslušné skutkové podstaty nejsou (např. vzpoura vězňů, zavlčení vzdušného dopravního prostředku do ciziny, výtržnictví, týrání svěřené osoby, únos, omezování osobní svobody, zavlčení do ciziny, porušování domovní svobody apod.). Jde tedy o široký výčet trestných činů rozličné typové závažnosti a s velmi rozdílnými následky.

U násilné kriminality vycházíme také z policejní statistiky. V její publikované podobě jsou v současné době – vedle úhrnných hodnot násilné kriminality – zvláště uváděny vražda, loupež a úmyslné ublížení na zdraví. Spolu s násilnými trestnými činy zařazenými ve skupině „jiné“, kde figuruje též trestný čin vydírání.

Jak u nás, tak i v zahraničí se násilná kriminalita nepodílí na celkové kriminalitě nijak výrazně. Místo násilné kriminality v rámci kriminality celkové je však daleko významnější, než by odpovídalo tomuto podílu – obavy občanů z viktimizace se týkají především násilných trestných činů.

Číselně nepostižitelná je ovšem rostoucí brutalita, nápadná surovost a bezohlednost násilné kriminality, zejména jejich závažnějších forem.⁶

⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004, s. 282-285.

2.3. ETIOLOGIE NÁSILNÉ KRIMINALITY

Násilná kriminalita je každé společnosti součástí širšího jevu vyskytujícího se násilí. Jeho kořeny spočívají již v kulturních tradicích a životním stylu té, které společnosti. V měnící se společnosti souvisejí s relativizací dříve vyznávaných hodnot. Agresivita roste při nedostatku něčeho, při pocitu ohrožení.

Příčina násilí ve společnosti jsou mnohočetné. Násilí je podmíněno sociálně, kulturně, politicky, ekonomicky, psychologicky i fyziologicky. Škála působících kriminogenních faktorů odlišných u tzv. domácího násilí na jedné straně a pouliční kriminality na straně druhé, u trestných činů pramenících z interpersonálních konfliktů oproti činům motivovaným ziskovými apod., je velmi pestrá. S určitým zjednodušením lze vyčlenit dvě nejdůležitější skupiny výchozích etiologických činitelů:

a) Vliv rodiny v níž dítě vyrůstá (orientační rodiny)

Agresivní chování je především naučené, tj. vyplývá z napodobování. Pokud orientační rodina selhává ve vštěpování nenásilných hodnot dětem, je pravděpodobné, že tyto děti zvolí v dospělosti násilný způsob jednání.

Nežádka lze sledovat souvislost páchaných trestných činů s deviantní hodnotovou orientací pachatelů ve směru řešení konfliktů prostřednictvím násilí. Násilné modely chování rodičů, charakterizované mimo jiné častými a přísnými tělesnými tresty, se přenášejí na děti. V této souvislosti se někdy hovoří o subkultuře násilí.

b) Normy chování platné ve společnosti jako celku

V závislosti na tom, jak společnost hodnotí násilí, dopřává prestiž chování násilnému nebo definuje násilí jako legitimní či funkční chování, se také rozvíjejí hodnoty jednotlivce.

V tomto zmiňovaném tématu můžeme uvést i význam řady dalších činitelů, jako jsou:

- ekonomická nerovnost
- otázky spojené s kulturní desintegrací
- postoje rasové nerovnosti
- určité biologické a osobnostní faktory
- abúzus návykových látek, zejména alkoholu
- některé formy duševních chorob
- vliv masmédií

MASMÉDIA A NÁSILÍ

Úloha masmédií je i u nás v posledních letech předmětem časté pozornosti. Zejména bývá diskutováno o roli masmédií při spoluvytváření atmosféry strachu ze zločinu prostřednictvím nadměrné prezentace násilí. Tisk věnuje pozornost především senzačním případům, mezi něž patří na prvním místě závažné násilné trestné činy. Zpravodajství je přitom nezřídka velmi vzdáleno realitě. Zejména v něm chybí zasvěcený pohled na příčiny chápání násilných trestných činů a zobrazení jejich bolestivých a strastiplných následků očima oběti. Občané pak násilí verbálně odmítají, ale současně jsou jím fascinováni a považují je za napínavé a zajímavé.

Totéž platí o zobrazování násilí ve filmech a televizi. Otázka, kde obraz násilí zprostředkovaný masmédií působí na chování recipienta stimulačně nebo naopak kriminoinhibičně, patří o něm, na něž neexistuje jednoznačná odpověď. Rizika nadměrné prezentace násilí jsou však nesporná ve vztahu k dětem, neboť agresivnímu chování se jedinec učí (mechanismus nápodoby). Negativní vliv takových případů lze spatřovat v tom, že sugerují veřejnosti, že násilí je běžnou formou chování, a přispívají tak k citové otupělosti, zvláště k následkům agrese v běžném životě.⁷

Pokud se jedná o etiologické faktory násilné kriminality, výrazně se odlišují od etiologických faktorů zbývajících částí obecné kriminality, pak se liší hlavně ve směru větší specifické váhy faktorů osobnostních a situačních.

Jde o trestné činy páchané většinou příslušníky nižších vrstev manuálně pracujících, přičemž je dána souvislost s jejich deviantní hodnotovou orientací ve směru řešení konfliktů prostřednictvím násilí.

Násilné trestné činy lze podle motivů jejich spáchání dělit do dvou základních kategorií. První tvoří trestné činy kořistnického charakteru, u nichž násilí na oběti je prostředkem k dosažení cílů jiných (loupeže, znásilnění, některé druhy vražd). Do druhé skupiny pak patří ony trestné činy, kde násilí je účelem samo pro sebe a mnohdy je motivováno potřebou potvrdit a zachovat si sebevědomí a sebeúctu. Trestné činy prvé kategorie se svou povahou velmi blíží jiným trestným činům obecné kriminality. Větší význam tu mají etiologické faktory sociální, zejména poruchy socializačního procesu. U druhé kategorie zřejmě sehrávají podstatnější roli faktory vztahující se k osobnosti

⁷ ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. díl. II. zvláštní část, 4. nezměněné vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, 2004, s. 81-82.

pachatele, jako je impulzivost, cholerické povahové rysy, snížená schopnost sebereflexe a sebekontroly, sklony ke zkratkovitému jednání apod.

Souhrnně platí, že pachatelé násilných deliktů jsou většinou osoby, pro něž je tento postup nejsnazší a nejsrozumitelnější. Jde typicky o osoby nízké inteligence, podprůměrného vzdělání, jejichž psychika je primitivně strukturovaná, jejich morální vědomí se pohybuje na úrovni, která postrádá morální zábrany. Násilníci vykazovali většinou vážné výchovné problémy již v dětství. Mnohdy pocházejí z rodin, v nichž vzorce a standardy násilného a agresivního chování se přenášejí z generace na generaci a v nichž násilí bylo samozřejmou součástí života rodiny, hlavně pak ve vztazích otce k matce a dítěti. U určité části pachatelů se agresivita a neúcta k majetku vyskytovaly již v základní škole, kterou pro záškoláctví, potulky a špatný prospěch často nedokončili.

Část pachatelů se ovšem dopouští násilných trestných činů pod vlivem tíživé životní situace, vytvořené v té či oné míře přispěním oběti.

Vražda v afektu či primitivní krádeže s nepatrným ziskem, zcela očividně představují naprosto různorodá lidská jednání, přičemž každé z nich je zřejmě zcela jinak motivováno a dosahuje rozdílného stupně závažnosti. Zdánlivě nic společného nemají ani pachatelé, i velice kusé informace o nich vypovídají, že se od sebe liší pohlavím, věkem, zaměstnáním, zřejmě i vzděláním a sociálním postavením. Kdybychom měli možnost nahlédnout do příslušných vyšetřovacích nebo soudních spisů týkajících se různých případů, asi bychom se přesvědčili, že rozdíly jsou tu i v národnosti, popř. v etnicitě, v sociálním původu, v rodinných poměrech, ve kterých vyrůstali a v nichž současně žijí, že je od sebe odlišuje i charakter místa trvalého pobytu, rodinný stav, majetkové poměry, pověst, jakou ve svém okolí požívají, záznamy v rejstříku trestů apod. V některých spisech bychom si mohli přečíst i znalecký posudek o duševním stavu pachatele. A i tady bychom nepochybně zjistili značné rozdíly. Tedy nejenom jednání, která jsou označována za trestná, ale i osoby pachatelů jsou navzájem velice odlišné.⁸

Kriminologické výzkumy nejsou zaměřeny pouze na popis kriminality, avšak i na vysvětlení geneze kriminality – kriminální etiologie. Postupují od fenomenologických poznatků k etiologickým, usilují o poznání kriminogenních faktorů a příčin kriminality. Od počátku kriminologického zkoumání lze pozorovat obrat

⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. Praha : Universita Karlova, 1993, s. 118-120.

kriminologické teorie od biologie přes psychologii k sociologii. V současné době jsou akcentovány především společenské spjitosti kriminality. Při zkoumání problematiky geneze kriminality se často ukazuje nezbytným rozšířit předmět pozornosti kriminologie i na jiné sociálněpatologické jevy, jako jsou zejména alkoholismus, nealkoholová toxikomanie, prostituce, rozvodovost, ale i sebevražednost a jiné jevy, které nezdědka představují předpolí či podhoubí kriminality nebo alespoň její průvodní jev.

2.4. ZÁKLADNÍ ČLENĚNÍ NÁSILNÉ KRIMINALITY

DLE POLICEJNÍ STATISTIKY LZE NÁSILNOU KRIMINALITU ČLENIT NA:

- 1) útok na veřejného činitele
- 2) nebezpečné vyhrožování
- 3) vražda
- 4) úmyslné ublížení na zdraví
- 5) loupež
- 6) vydírání
- 7) porušování domovní svobody
- 8) ostatní⁹

1) ÚTOK NA VEŘEJNÉHO ČINITELE

Veřejným činitelem je – volený funkcionář nebo jiný odpovědný pracovník státní správy, samosprávy, soudu, jiného státního orgánu (např. poslanci či senátoři, státní zástupci apod.), příslušník ozbrojených sil nebo bezpečnostního sboru (např. vojáci, policisté, příslušníci Bezpečnostní informační služby, příslušníci Vězeňské služby justiční stráže apod.) anebo soudní exekutor.

Abyste osoby uvedené výše mohly být považovány za veřejné činitele, musejí se podílet na plnění úkolů společnosti a státu a používat přitom pravomoci, které jim byly svěřeny.

Za veřejné činitele se při plnění zákonem stanovených úkolů považují i příslušníci lesní stráže, vodní stráže, stráže přírody nebo rybářské stráže.

⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004, s. 282-291.

Za trestné činy proti veřejným činitelům se považují jen takové činy, které souvisejí s výkonem pravomoci konkrétního činitele (to znamená, že pokud někdo vyhrožuje policistovi jen proto, že mu chodí za dcerou, nemůže to být trestný čin útoku na veřejného činitele, ale pokud mu naopak někdo vyhrožuje proto, že mu policista dal pokutu za rychlou jízdu, dopouští se trestného činu).¹⁰

Kdo užije násilí v úmyslu působit na výkon pravomoci veřejného činitele nebo pro výkon pravomoci veřejného činitele, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

Odnětím svobody na jeden až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedená v odstavci 1 se zbraní, ublíží-li takovým činem jinému na zdraví, nebo způsobí-li takovým činem větší škodu.

Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.

Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.¹¹

2) NEBEZPEČNÉ VYHROŽOVÁNÍ

Kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem.

Odnětím svobody až na dvě léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti. Novelou č. 134/2002 Sb. se poskytuje zvýšená ochrana svědkovi, znalci a tlumočnickovi.¹²

¹⁰ Trestní právo a trestní řízení pro laiky [online]. 2006, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/uredni-osoba-verejny-cinitel>

¹¹ Tomáš Pecina Iuridictum Encyklopedie o právu [online]. poslední revize 16. 2. 2010 [cit. 10. dubna 2003]. Dostupné na WWW:

http://iuridictum.pecina.cz/w/%C3%9Atok_na_ve%C5%99ejn%C3%A9ho_%C4%8Dinitele

¹² Spolek JURISTIC [online]. 1999, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://trestni.juristic.cz/484776/clanek/trz>

3) VRAŽDA

V právu se vraždou (zastarale cizím slovem také mord) rozumí trestný čin spáchaný člověkem na jiné lidské bytosti, jenž způsobí smrt bez právního ospravedlnění (respektive v širším pojetí bez morálního ospravedlnění) a je vykonán s úmyslem zabít. Ve většině zemí se jedná o nejzávažnější zločin a bývá trestán nejvyššími dostupnými tresty.

Člověk, který vraždí, se nazývá vrah, zavražděný pak oběť. Vražda může být provedená v afektu anebo plánovaná. Výzkumem chování vrahů, motivů k vraždám vedoucím a dalšími pojmy s vraždou spojenými se z psychologického hlediska zabývá forenzní (soudní) psychologie.¹³

4) ÚMYSLNÉ UBLÍŽENÍ NA ZDRAVÍ

Ublížení na zdraví je vykládáno v praxi jako stav, který porušením normálních tělesných funkcí, ať již duševních nebo fyzických znesnadňuje výkon obvyklé činnosti nebo má nepříznivý vliv na obvyklý způsob života poškozeného. Zpravidla je při tomto stavu nutné vyhledat lékařské ošetření, i když zranění samo nezanechá trvalé následky.

Pachatel, který zaviněně způsobí osobě již smrtelně zraněné další zranění, která, ačkoliv nejsou smrtelná, zakládají ublížení na zdraví, případnou těžkou újmu na zdraví, sice neodpovídá za smrt poškozené, ale odpovídá na ublížení na zdraví případně těžkou újmu na zdraví, a to i tehdy, když dřívější zranění poškozeného jsou takového charakteru, že mají nevyhnutelně za následek jeho smrt a zranění, která způsobil pachatel, už nemají žádný vliv na smrtí končící průběh poúrazového chorobného procesu.

Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta. Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi pro výkon jejich povinnosti, spáchá-li takový čin na jiném pro jeho rasu, příslušnosti k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání anebo způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

¹³ Wikipedie otevřená encyklopedie [online]. 2002, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vra%C5%BEda>

Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem výše uvedeným smrt.¹⁴

5) LOUPEŽ

Loupež je trestný čin, kterým pachatel usiluje o získání cizí věci násilím či pohrůžkou okamžitého vykonání násilí.

Pachatel se tohoto trestného činu dopustí tehdy, pokud proti jinému užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci.

Trestný čin loupeže je namířen proti svobodě lidského rozhodování a zároveň i proti majetku. Ochrana svobody lidského rozhodování je současnou právní úpravou u loupeže pocíťována jako hlavní objekt trestného činu a ochrana majetku jako vedlejší objekt, a proto je tento trestný čin zařazen v hlavě osmé zvláštní části trestného zákona mezi trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti (na rozdíl od např. trestného činu krádeže, který je obsažen v hlavě deváté zvláštní části trestního zákona upravující trestné činy proti majetku).¹⁵

6) VYDÍRÁNÍ

Kdo jinému násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin vydírání jako člen organizované skupiny, spáchá-li takový čin nejméně se dvěma osobami, spáchá-li takový čin se zbraní, způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví nebo značnou škodu, spáchá-li takový čin na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinností, nebo spáchá-li takový čin na jiném pro jeho rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání.

Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li tímto činem škodu velkého rozsahu.

¹⁴ Spolek JURISTIC [online]. 1999, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://trestni.juristic.cz/489520/clanek/trz>

¹⁵ Wikipedie otevřená encyklopedie [online]. 2002, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Loupe%C5%BE>

Odnětím svobody na deset až patnáct let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li tímto trestem smrt.

7) PORUŠOVÁNÍ DOMOVNÍ SVOBODY

Kdo neoprávněně vnikne do domu nebo do bytu jiného nebo tam neoprávněně setrvá, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, užije-li při tomto činu násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí nebo překoná-li překážku, jejímž účelem je zabránit vniknutí.

Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, jestliže užije při tomto činu násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí a takový čin spáchá se zbraní nebo nejméně se dvěma osobami.¹⁶

2.5. DALŠÍ NÁSILNÁ JEDNÁNÍ

Násilná trestná činnost zahrnuje dále nebezpečné vyhrožování, braní rukojmí, týrání svěřené osoby, únos, opuštění dítěte, omezování a zbavování osobní svobody, útisk, znásilnění, kuplířství apod.¹⁷

3. NÁSILÍ

V trestním právu a kriminologii je nejobvyklejším pojetím násilné kriminality úmyslné užití fyzického násilí, respektive pohrůžky násilím vůči osobě. Hrozící či aktuální aplikace fyzického násilí přitom může být motivována buď nepřátelstvím (např. vražda spáchaná ze msty) nebo může jít o tzv. násilí instrumentální, sloužící dalšímu účelu (např. loupež).

Trestní zákon pojem násilí nedefinuje a neuvádí trestné činy násilné povahy jako ucelenou skupinu. Nalezneme je nejen mezi trestnými činy proti životu a zdraví, ale i v rámci trestných činů proti republice, trestných činů proti pořádku ve věcech

¹⁶ Business center trestní zákon [online]. [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni_zakon/cast2h8.aspx#par235

¹⁷ Policie ČR [online]. [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-udaje-nasilne-trestne-cinnosti-za-rok-2008.aspx>

veřejných, trestných činů obecně bezpečných, trestných činů hrubě narušujících občanské soužití, trestných činů proti svobodě a lidské důstojnosti, trestných činů proti lidskosti a trestných činů vojenských. Ne všechny jsou v praxi frekventované.

Dále existuje řada trestných činů, kde násilí je pouze znakem kvalifikované skutkové podstaty, a ovšem též trestné činy, jež bývají nezdědka páčány násilným způsobem, ač užití násilí nebo pohružka násilím znakem příslušné skutkové podstaty nejsou (např. výtržnictví).¹⁸

Násilí je záměrné použití nebo hrozba použití fyzické síly proti sobě samému, jiné osobě nebo skupině či společnosti osob, které působí nebo má vysokou pravděpodobnost způsobit zranění, smrt, psychické poškození, strádání nebo újmu.

Násilí bývá v současnosti odsuzováno, považuje se však za legální a dovolené v určitých vymezených případech, např. v rámci bojových sportů nebo jde-li o nutnou obranu.¹⁹

4. VRAŽDA

V obecném (římském, kontinentálním) právu je vražda definována jako protizákonné zabití jiného člověka se stavem mysli známým jako zlý úmysl. První tři elementy jsou relativně přímočaré, ovšem koncept zlého úmyslu je složitější, protože nemusí nutně znamenat předběžnou úvahu. Jako formy zlého úmyslu se rozlišují následující stavy mysli: (1) úmysl zabít, (2) úmysl způsobit vážnou tělesnou újmu blízkou smrti, (3) naprostá lhostejnost vůči neopodstatněně vysokému riziku pro život člověka, nebo (4) úmysl spáchat nebezpečný zločin.

Ve stavu mysli (1), tedy úmyslu zabít, se uplatňuje pravidlo smrtící zbraně. Tedy pokud obviněný úmyslně použije smrtící zbraň nebo nástroj proti oběti. Například smrtící zbraně je střelná zbraň, nůž, ale i automobil.

Ve stavu mysli (3), musí zabití vzejít od takového jednání obviněného, které zahrnuje naprostou lhostejnost k lidskému životu a vědomou nedbalost ohledně bezdůvodného rizika smrti nebo vážného zranění.

¹⁸ ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. díl. II. zvláštní část, 4. nezměněné vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, 2004, s. 77.

¹⁹Wikipedie otevřená encyklopedie [online]. 2002, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1sil%C3%AD>

Ve stavu mysli (4), doktríny zločin – vražda, musí být spáchaný zločin principiálně nebezpečným zločinem, např. vloupání, zhárství, loupež, únos nebo znásilnění. Důležité je, že podkladový zločin nemůže být méně závažným skutkem, jako je například napadení, jinak by všechna kriminální zabití byla vraždou, protože všechna kriminální zabití jsou zločinem.²⁰

Trestný čin vraždy bývá pro svou závažnost častým předmětem pozornosti kriminologie i širší veřejnosti, a to i přes svou malou frekvenci. U trestného činu vraždy se projevuje rostoucí brutalizace a zvyšující se podíl trestných činů typově vyšší závažnosti (vraždy vícenásobné, zjištěně motivované apod.).

Vraždy představují velkou různorodost motivů, predeliktních situací a způsobů provedení. Převažují vraždy charakterizované interpersonálním konfliktem, kde usmrcení je konečným cílem pachatelova jednání (vraždy motivované žárlivostí, mstou či nenávistí). Jde o emotivně laděné spontánní reakce poznamenané konflikty v rodině a ve vztazích pachatele k nejbližšímu okolí. Typově závažnější jsou úmyslná usmrcení, jež jsou toliko prostředkem k dalšímu cíli, tj. vraždy motivované zjištěností, k vyhnutí se trestní odpovědnosti, k dosažení sexuálního uspokojení či k odstranění nepohodlné osoby.²¹

4.1. DRUHY VRAŽD

Podle policejních statistik můžeme vraždy rozdělit na:

- 1) VRAŽDY LOUPEŽNÉ
- 2) VRAŽDY SEXUÁLNÍ
- 3) VRAŽDY MOTIVOVANÉ OSOBNÍMI VZTAHY
- 4) VRAŽDY NA OBJEDNÁVKU
- 5) VRAŽDY NOVOROZENCE MATKOU
- 6) VRAŽDY OSTATNÍ

Dále rozlišujeme, zda smrt byla způsobena úmyslně či z nedbalosti. Zabití se často rozlišuje do dvou kategorií: úmyslné zabití a neúmyslné zabití.

²⁰ Wikipedie otevřená encyklopedie [online]. 2002, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vra%C5%BEda>

²¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. Praha : Universita Karlova, 1993, s. 116-118.

Vraždou není zabít někoho se zákonnou omluvou, zákonné omluvy zahrnují bojovníky zabití nepřítele včas války, zabíjet osobu, která představuje bezprostřední hrozbu k životům. Někdy krajní provokace nebo nátlak mohou ospravedlnit, že zabije jiného také. Tyto příklad zabíjení jsou nazývány ospravedlnitelným zabitím.²²

4.2. PACHATEL

Pachatel je jedním ze základních prvků procesu kriminogeneze. Kriminologie pod pojmem pachatelé, chápe nejen osoby, které se dopustily činů označených jako trestné činy, ale i některé osoby, které orgány činné v trestním řízení trestně nestíhají.

Osobnost pachatele je v kriminologii nejčastěji chápána jako organický celek duševního života člověka zahrnující: 1) biologický základ jedince

2) společenské podmínky jeho života

Obraz pachatele, především popis jeho osobnosti, je nezbytným zdrojem pro pochopení a vysvětlení jeho kriminálního jednání i pro další zacházení s ním.

Na získání poznatků o pachateli jako individu a současně poznatků o pachatelích jako sociální skupině, o jejich předpokládané odlišnosti od jedinců a skupin, u kterých se kriminální jednání nevyskytuje, je zaměřen kriminologický výzkum.

4.2.1. TYPOLOGIE PACHATELŮ

Typologie je metoda, která umožňuje třídění soustav, objektů nebo jevů pomocí typů. V kriminologii umožňuje rozčlenit pachatele trestných činů podle určitých kritérií, znaků či souborů znaků do skupin, z nichž každou lze charakterizovat pomocí určitého modelu prototypu, typu.

Typ ve vztahu k osobnostem lidí pak bývá nejčastěji definován jako určitý komplex vlastností, rysů či jiných znaků osobnosti, které sice nepostihují celou osobnost jedince, ale jsou společné většímu počtu osob, z nichž podle výskytu právě těchto znaků lze vytvořit dílčí skupinu v rámci konkrétní typologie.

²² Wikipedie otevřená encyklopedie [online]. 2002, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://wikipedia.infostar.cz/m/mu/murder.html>

Výsledky empirických výzkumů potvrzují, že „čisté“ typy ve skutečnosti neexistují, vždy se jedná jen o přiblížení se nějakému, pro potřeby dalšího třídění vymezenému, typu.

V kriminologii se často setkáváme s rozdělením typologií na typologie zdůrazňující:

- a) převážně biologické charakteristiky osobností pachatelů
- b) převážně psychologické charakteristiky osobností pachatelů
- c) převážně sociologické charakteristiky osobností pachatelů

Ad a) Mezi typologie vycházející především z biologických aspektů osobnosti patří mimo jiné teorie tzv. kriminální antropologie, teorie fyziognomické a frenologické (založené na měření lebky). Patří sem i teorie Lomborsova o tzv. rozeném zločinci. Nejznámější v této řadě jsou typologie, které předpokládají úzkou vazbu mezi tělesným typem a osobnostními charakteristikami včetně jejich dědičné podmíněnosti a delikventním jednáním. Typickým příkladem takových typologií je konstituční typologie německého psychiatra E. Kretschmera (konstituční škola).

Specifická porucha osobnosti – není diagnostikována jako nemoc, ale jako porucha osobnosti a chování dospělých. Obvykle je psychopatická osobnost charakterizována jako disharmonická osobnost s abnormálními rysy, jejíž některé projevy mohou vést až ke kriminálnímu jednání. Bývá tomu tak u paranoidní poruchy, poruchy projevující se nestálostí, nezdrženlivé poruchy, výbušné apod.

Ad b) Kriminologické typologie vycházející především z psychologických aspektů osobnosti jsou zcela závislé na úrovni zpracování poznatků psychologie osobnosti, klinické psychologie, psychopatologie i obecné psychologie a psychiatrie.

Osobnost bývá popisována v závislosti na psychologických nebo sociologických teoriích, ze kterých se vychází, a v souladu se základní kriminologickou orientací osoby, která popis provádí. Děje se tak prostřednictvím složek, dimenzí, vrstev, faktorů atd., které tvoří tzv. strukturu osobnosti. Obvykle jsou to schopnosti, temperament, motivace, postoje, zájmy, psychické zvláštnosti, někdy i tzv. faktory druhého řádu jako extroverze aj.

Ad c) Typologie zdůrazňující převážně sociologické charakteristiky osobnosti vycházejí především ze zkoumání sociálního prostředí pachatele, procesu sociálního učení, hodnotových orientací pachatele a jeho sociální začlenění. Podíl typologií tohoto druhu se stále zvyšuje.

Mnohé z těchto typologií navazují na teorii diferencovaného sdružování E. H. Sutherlanda, která se zaměřuje na zkoumání společenských vztahů, zejména jejich početnosti, intenzitu a význam sdružování lidí do skupin. Kriminální chování je v této teorii výsledkem sociálního učení.²³

4.2.2. TYP „ROZENÉHO ZLOČINCE“

Pojem rozený zločinec koncipoval významný představitel a zakladatel italské pozitivistické kriminologické školy C. Lombroso, lékař, jehož původní orientace na hygienu a soudní lékařství se výrazně později profilovala psychiatricky a antropologicky. Jako vězeňský lékař v Turinu vyšetřoval klinicky a antropologicky desetitisíce vězňů a zjišťoval u nich různé tělesné anomálie.

Hlavní charakteristiky jeho kriminálně antropologické teorie lze shrnout takto:

- zločinec se odlišuje od nedelikventního jedince řadou fyzických a psychických anomálií
- zločinec je zvláštní odrůdou lidského druhu, je antropologickým typem, představuje určitý jev a rysy degenerace
- zločinec představuje „atavismus“, regresi na primitivní subhumánní typ člověka – zločinci jsou jacísi moderní „divoši“, kteří představují tělesný a duševní zvrát do raného stádia vývoje lidstva, do jeho fylogenetické minulosti; ve zločinci vystupují určité fyzické a psychické znaky, které se pokládají dnes již za vývojově překonané; znaky, které se pokládají dnes již za vývojově překonané
- zločinnost se dědí a vzniká z určité kriminální vlohy.

Lombroso charakterizoval i pachatele různých druhů trestné činnosti pomocí některých „abnormálních“ tělesných znaků (např. vrahové měli údajně skelný, chladný pohled, jejich oko bylo mnohdy podlité krví, měli velký, často orlí nos, silnou čelist, dlouhé uši, široké tváře, kudrnaté tmavé vlasy, řídký vous, úzké rty, velké špičáky apod.).

²³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004, s. 113-120.

Předpokládal, že určitým anomálním tělesným znakům odpovídají též určité mentální vlastnosti (např. snížené vnímání bolesti, předčasná sexuální reaktivita, lenost, defektní svědomí, nezdrženlivost, zvýšená ješitnost, sklon k alkoholu, zvýšená pohotovost k agresi, pověřivost apod.), které determinují antisociální jednání těchto osob. Vedle typu „rozeného zločince“ uznával ještě příležitostné zločince, zločince „z vášně“, kriminální epileptiky a morálně patologické delikventy.²⁴

4.3. OBĚŤ

Pojem oběť má mnoho společného s trestně procesním institutem „poškozený“, není s ním však identický. Ve viktimologickém smyslu se za oběti pokládají pouze fyzické osoby, nikoli kolektivní subjekty, např. právnické osoby. Čím širší okruh osob bychom zařadili do rozsahu pojmu „oběť“, tím méně bychom našli společných specifických rysů, kterými by se odlišovaly od celkové populace. V zájmu homogenity zkoumaného objektu je tedy metodologický výhodnější, abychom za oběť pokládali pouze osobu bezprostředně dotčenou trestným činem. To však nevylučuje vztáhnout některé viktimologické poznatky i na širší okruh osob, např. v problematice odškodňování a sociální pomoci.

S pojmem oběti souvisí řada pojmů, jako je viktimologie, viktimnost a viktimizace.²⁵

4.3.1. VIKTIMOLOGIE

Ve starší kriminologii byla hlavní pozornost věnována pachatelům, trestnému jednání a podmínkám, v nichž se trestná činnost odehrává. Teprve v posledních desetiletích se pozornost zaměřuje také na oběť trestného činu. Oběť se začíná chápat jako neoddělitelná součást společenského a individuálního procesu kriminogeneze. V padesátých letech se začíná formovat také nové vědní odvětví, kterým je právě viktimologie. Za prvního průkopníka se pokládá jeruzalémský advokát Beniamin

²⁴ NEUMANN, J. *Základní kriminologické školy a směry*. Praha : Institut pro kriminologie a sociální prevenci, 1998, s. 6-8.

²⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004, s. 139-143.

Mendelsohn, který se o ní zmínil na psychiatrickém kongresu v Bukurešti v r. 1947, americký psychiatr Frederic Wertham a německý kriminolog Hans von Hentig.²⁶

Trestná činnost škodí společnosti jako celku. Naprostá většina trestných činů působí újmu též jednotlivým osobám – poškozuje nebo ohrožuje je na životě, zdraví, majetku, cti, svobodě nebo jiných právech. Osoba takto dotčená trestným činem se označuje jako oběť a jí se zabývá viktimologie (z latinského *victima* = oběť).

Viktimologie je součást kriminologické vědy zabývající se obětí trestného činu, její rolí v genezi a průběhu trestného činu a při jeho odhalování a objasňování, způsoby pomoci oběti po trestném činu a způsoby jak zabránit viktimizaci potenciálních obětí.

Viktimologii pokládáme za součást kriminologie. Tím, že obrací pozornost na oběť jako účastníka procesu kriminogeneze, přispívá viktimologie k obohacení kriminologických znalostí o etiologii trestné činnosti.

Vedle tohoto užšího vymezení viktimologie jako součásti kriminologické vědy existuje i širší pojetí, které pokládá viktimologii za samostatnou sociální vědu interdisciplinárního charakteru.

PŘEDMĚT VIKTIMOLOGIE

Předmět viktimologie tvoří šest skupin jevů, kterými jsou:

- 1) osoba oběti (její biologické, psychické a sociální vlastnosti)
- 2) vztahy mezi obětí a pachatelem
- 3) proces viktimizace, zejména role oběti v něm
- 4) role oběti v procesu odhalování, vyšetřování a soudního projednávání věci
- 5) pomoc oběti, způsoby jejího odškodnění a rehabilitace
- 6) ochrana občanů před viktimizací

²⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. Praha : Universita Karlova, 1993, s. 51.

4.3.2. VIKTIMNOST

Viktimmnost je disponovanost jedince nebo skupiny osob stát se obětí trestného činu. V moderní společnosti se každý jedinec může stát obětí trestného činu. Prostá zkušenost však ukazuje, že pravděpodobnost stát se obětí není v populaci rozložena rovnoměrně, např. taxikáři jsou oběťmi loupeží častěji než traktoristé, policisté ve službě jsou častěji fyzicky napadáni než soudci. Riziko stát se obětí trestného činu závisí mimo jiné na vlastnostech, zaměstnání, sociální roli a chování osoby nebo skupiny osob. K vyjádření stupně tohoto rizika se užívá pojem viktimmnost (anglicky *victimity*).

Problémem viktimmnosti se zabývala řada empirických výzkumů. Přinesly některé cenné výsledky. Tak je např. nepochybně prokázána souvislost mezi viktimmností a profesí obětí. S viktimmností koreluje věk zejména u násilných deliktů, mladí lidé se díky svému způsobu života častěji než starší ocitají v nebezpečných situacích a stávají se oběťmi ublížení na zdraví. Také některé psychické vlastnosti ovlivňují viktimmnost. Např. zvýšená agresivita. Oběť například svou slovní provokací zavdává příčinu k hádce, která skončí jejím fyzickým napadením.

Z dalších sociálních charakteristik je z hlediska viktimmnosti významná příslušnost k minoritám. Cizinci, přistěhovalci, nábožensky nebo rasově odlišné menšiny jsou typickými oběťmi násilností, urážek, rasové nenávisti.²⁷

4.3.3. VIKTIMIZACE

Viktimmizací se rozumí proces přeměny potenciální oběti v oběť skutečnou. Viktimmologie si neklade za cíl analyzovat celý průběh geneze trestného činu – to je úkolem kriminologie jako celku. Viktimmologie zkoumá, jakou roli v genezi trestného činu sehrává samotná oběť.

a) vztah oběť - pachatel

Viktimmologii zajímají jak objektivní, tak subjektivní vztahy. Příkladem objektivně existujícího vztahu je, jestliže oběť a pachatel bydlí v bezprostředním

²⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004, s. 139-142.

sousedství. O této skutečnosti oběť a pachatel ani nemusí vědět, nicméně tento faktor může sehrát svou roli při viktimizaci již jen proto, že umožní náhodné setkání pachatele s obětí. Největší význam však mají subjektivní vztahy, které mohou být jednostranné nebo dvoustranné. Dvoustranné jsou takové mezilidské vztahy, na nichž se oba partneři vědomě podílejí a při nichž své vlastní jednání orientují na očekávané reakce partnera, na pozitivní nebo negativní postoje partnera nebo hodnocení společné situace partnerem. Např. u vražd, ve dvou pětinach případů byl vztah mezi vrahem a obětí velmi blízký a ve dvou pětinach šlo o osoby známé. U loupeží sice nejsou vztahy mezi pachatelem a obětí tak blízké jako u vražd, nicméně i zde existují velmi často různé druhy volnějších vztahů.²⁸

b) chování oběti

Případy, kdy oběť vůbec nijak nezasáhne do procesu viktimizace, jsou spíše výjimkou. Častěji oběť svým chováním před trestným činem, v době činu i po něm ovlivní jak iniciaci činu, tak jeho průběh a následně též možnost odhalení a usvědčení pachatele. Oběť do značné míry ovlivňuje též povahu a intenzitu újmy, která činem vznikne. Oběť svým chováním může působit na pachatele stimulačně v tom smyslu, že vyvolá nebo vystupňuje jeho útok. Některé tyto aktivity lze označit jako **provokace** různého stupně intenzity: oběť např. někoho urazí, nadává mu, posmívá se mu a v reakci na to je fyzicky napadena a zraněna.

Některé oběti se dokonce o svou viktimizaci zaslouží vlastním nezákonným jednáním nebo přímo trestnou činností. Tohoto druhu je tzv. „vyřizování účtů“ mezi konkurenčními zločineckými organizacemi, vedoucí až k vraždám. Osoby zapletené v různých nelegálních machinacích jsou snadnými oběťmi vydírání.

K vyjádření podílu oběti na její viktimizaci se v literatuře někdy používá termín „vina oběti“ nebo „zavinění oběti“.

c) index viktimizace

Z různých možných výpočtů příslušného koeficientu se nejčastěji jako index viktimizace používá procentní vyjádření udávající počet obětí na 100 obyvatel za

²⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. Praha : Universita Karlova, 1993, s. 53.

zvolené časové období. V doposud realizovaných výzkumech byly sledovány jednoleté nebo pětileté intervaly.²⁹

4.3.4. ÚJMA ZPŮSOBENÁ OBĚTI

Újma je dvojího typu:

- a) mající přímou souvislost s jednáním pachatele (např. zranění způsobené pachatelem), proces vzniku této újmy se nazývá primární viktimizace
- b) vznikající až druhotně v návaznosti na již spáchaný trestný čin jako důsledek reakce státních orgánů nebo sociálního prostředí (např. zneužití dítě je traumatizováno nevhodně vedeným výslechem, pověst znásilněné ženy utrpí zveřejnění případu v novinách), zde se mluví o tzv. sekundární viktimizaci.³⁰

4.3.5. TYPOLOGIE OBĚTÍ

Za smysluplné lze pokládat třídění podle kritéria viktimologické „viny“ takto:

1) oběti, které zavinily svou viktimizaci

- a) individuálně (např. oběť – provokátér)
- b) příslušností k rizikové, negativně hodnocené skupině (např. prostitutka)

2) oběti, které nezavinily svou viktimizaci

- a) individuálně (občas vystoupí na obranu přepadené osoby a sám je přitom zraněn)
- b) příslušností k rizikové, pozitivně hodnocené skupině (např. policista)

V literatuře jsou uváděny ještě další typy obětí:

- skrytá oběť (ta, která zůstala utajena policií a justičními orgány)
- predestinovaná oběť (osoba s vysokým rizikem viktimizace)
- předstírající oběť (pouze simuluje újmu)
- hypertrofující oběť (zveličuje skutečně utrpěnou újmu)

²⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004, s. 143-146.

³⁰ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. Praha : Universita Karlova, 1993, s. 56.

- dobrovolná oběť (vyslovila sama souhlas s poškozením – např. oběť masochistických praktik)
- oběť recidivista (opakovaně se stává obětí, např. svou naivitou, důvěřivostí, nebezpečnými aktivitami)³¹

5. LOUPEŽ

5.1. CHARAKTERISTIKA

Pojmem loupeže chápeme trestný čin, kterým pachatel usiluje o získání cizí věci násilím či pohrůzkou okamžitého vykonání násilí. Pachatel se tohoto trestného činu dopustí tehdy, pokud proti jinému užije násilí nebo pohrůzky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci.

Trestný čin loupeže je namířen proti svobodě rozhodování a zároveň i proti majetku. Ochrana svobody lidského rozhodování je současnou právní úpravou u loupeže pocíťována jako hlavní objekt trestného činu a ochrana majetku jako vedlejší objekt. Tento trestný čin je zařazen v hlavě osmé zvláštní části trestního zákona mezi trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti (na rozdíl od trestného činu krádeže, který je upraven v hlavě páté trestního zákona upravující trestné činy proti majetku).³²

Loupež je typický trestný čin náležející do pouliční, a tím i velkoměstské kriminality. Právě ve velkoměstském prostředí vzniká mnohem více kriminogenních situací, přičemž sociální anonymita je zde vysoká. Loupeže patří k trestným činům s nejvyšší variabilitou a dynamikou vzniku nových forem.

Pachatelé se typicky vyznačují podprůměrnou vzdělaností a mentální úrovní. Pocházejí z nižších sociálních vrstev a často z nevhodného rodinného prostředí. Projevují se sklony k vyhýbání se práci a k alkoholismu. Loupeže jsou však dnes již jen z malé části páchány pod bezprostředním vlivem alkoholu. Někdy bývají motivovány potřebou získat na něj prostředky.

Větší část loupeží se odehrává beze zbraně. S intenzitou obrany zpravidla roste i intenzita vedeného útoku, a tím i závažnost zranění oběti. Šíří se používání různých

³¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004, s. 148-149.

³² Wikipedie otevřená encyklopedie [online]. 2002, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Loupe%C5%BE>

uspávacích a omamných prostředků, s jejichž pomocí se vyvolává bezmocnost vytypovaných obětí, avšak na druhé straně též roste používání střelných zbraní.

Zvláště závažné loupeže, například předem plánované a připravované bankovní loupeže, přepadení peněžních transportů, pošt, benzinových stanic, tvoří prozatím malou část registrovaných případů, jejich vzestupný trend je však znepokojivý. Kořist získaná loupeží bývá nadále většinou nízké hodnoty. Nejfrekventovanějším místem páchaní loupeží jsou veřejnosti přístupné prostory, nejfrekventovanější dobou pozdní a noční hodiny.³³

5.2. ODLIŠENÍ OD JINÝCH TRESTNÝCH ČINŮ A OD TRESTNÉHO ČINU KRÁDEŽE

Zákonné znaky loupeže jsou naplněny již vykonáním násilí či pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, pachatel z tohoto hlediska nemusí svého záměru věc získat vůbec dosáhnout. Trestný čin loupeže je speciálním ve vztahu k trestnému činu vydírání v tom, že násilí či pohrůžka bezprostředního násilí směřuje k získání cizí věci.

Loupež je třeba odlišovat od trestného činu krádeže vloupáním. Při takové krádeži se pachatel také zmocňuje cizí věci, avšak činí tak bez předchozího působení na poškozeného. Vloupání znamená, že vznikne do uzavřeného prostoru lstí, nedovoleným překonáním uzamčení nebo překonáním jiné jistící překážky s použitím síly. V tomto směru pojmu krádeže vloupáním a loupeže bývají v běžném jazyce a ve sdělovacích médiích zaměňovány, stejně tak jako označení pachatelů takových trestných činů (pachatel loupeže je lupič, pachatel krádeže je zloděj).

Pokud se pachatel již zmocní cizí věci a až následně a bezprostředně po činu (např. je-li přistižen) se jí pokusí uchovat násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí, jde opět o krádež, ne loupež. Pokud se pachatel zmocňuje věci, kterou má poškozený na sobě nebo při sobě, jedná se o krádež tehdy, pokud předmětnou věc bez použití razantnějšího násilí (např. nečekaně vytrhne z ruky kabelku). Pokud však poškozený věc pevně drží a dojde k určitému přetahování, při němž je násilné působení pachatele razantnější povahy, je třeba takový skutek již posoudit jako trestný čin loupeže.³⁴

³³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004, s. 289-291.

³⁴ Wikipedie otevřená encyklopedie [online]. 2002, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Loupe%C5%BE>

Základní údaje z roku 2008 o násilných trestných činech výše uvedených i jiných můžeme zkoumat v **Tabulce č. 1**, kde můžeme názorně vidět jak to vypadalo s počtem zjištěných trestných činů, kolik je v prověřování a kolik jich bylo ukončeno a další velice zajímavé údaje a statistiky.

6. PREVENCE NÁSILNÉ KRIMINALITY

6.1. CHARAKTERISTIKA

Prevenčí kriminality v užším slova smyslu rozumíme soubor nejrůznějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jejího zmenšení. Půjde tedy působení na faktory kriminality, na příležitosti a podněty k páchání trestných činů, o působení na potenciální pachatele a potenciální oběti a o vytváření zábran proti páchání trestných činů. Do takto koncipovaného pojmu prevence kriminality nezahrnujeme prevenci represí.³⁵

Prevence kriminality představuje pokus eliminovat trestnou činnost ještě před jejím započítáním nebo před jejím pokračováním. Do prevence kriminality tak náležejí veškeré aktivity směřující k předcházení páchání trestných činů, k snižování jejich výskytu cestou zamezení páchání nebo neutralizací příčin a podmínek vzniku trestných činů (kriminogenních faktorů). Patří sem opatření, jejichž cílem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů.³⁶

Možnosti prevence násilné kriminality jsou poněkud omezenější, nežli je tomu např. u majetkové kriminality. Je to dáno jednak charakteristickými zvláštnostmi pachatelů násilných trestných činů, jednak skutečností, že valná část násilných trestných činů není předem plánována.³⁷

³⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004, s. 172.

³⁶ ZAPLETAL, J. a kol. *Prevence kriminality*. 2. přeprac. vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, 2005, s. 8.

³⁷ ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. díl. II. zvláštní část, 4. nezměněné vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, 2004, s. 83.

6.2. KLASIFIKACE PREVENCE KRIMINALITY A JEJÍCH KOMPONENT

Strategie prevence	Přímé	Přímé	
	Nepřímé	Nepřímé	
		Smíšené	
Obsahové členění prevence	Sociální	Sociální	Sociální
	Situační	Situační	Situační
	Viktinnosti	Individuální	Opírající se o společenství
Dimenze prevence (podle okruhu adresátů prevence)	Primární		
	Sekundární		
	Terciární		
Druhy preventivních opatření	Organizační		
	Technická		
	Personální		
	Výchovná		
	Jiná		
Prostředky prevence	Právní		
	Mimoprávní		
Úroveň rozvíjení prevence	Místní	Mikrostruktura	
	Regionální	Mezostruktura	
	Celostátní	Makrostruktura	
Z časového hlediska	Predeliktní		
	Postdeliktní		

38

³⁸ZAPLETAL, J. a kol. *Prevence kriminality*. 2. přeprac. vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, 2005, s. 10.

6.3. ZÁKLADNÍ ČLENĚNÍ

Podle obsahového zaměření lze prevenci dělit na prevenci sociální, prevenci situační a prevenci viktimmnosti.

Podle okruhu adresátů jednotlivých preventivních aktivit můžeme prevenci členit na primární, sekundární a terciární.

Lze tedy hovořit o sociální prevenci primární, sekundární a terciární, stejně tak o situační prevenci primární, sekundární a terciární a konečně i o prevenci viktimmnosti primární, sekundární a terciární.³⁹

Z časového hlediska je možno prevenci členit na predeliktní (před spácháním trestného činu) a postdelikttní (v zájmu zabránění spáchání trestného činu dalšího).

V kriminologické literatuře z období před listopadem 1989 se setkáváme s členěním prevence kriminality na obecnou a speciální (v širším a užším slova smyslu).

Z rozličných hledisek bývají též členěny druhy preventivních opatření. Takto lze alespoň rozlišit např. opatření povahy organizační, technické, personální a výchovné.

Zvlášť bývá v teorii prevence kriminality rozpracovávána problematika jejich právních a mimoprávních prostředků.

Kriminální prevenci lze rozvíjet na úrovni mikrostruktury, mezostruktury či makrostruktury resp. v měřítku místním (lokálním), regionálním či celostátním. Významným rysem současného systému prevence kriminality v ČR je důraz na rozvoj preventivních aktivit.

6.3.1. SOCIÁLNÍ PREVENCE KRIMINALITY

Sociální prevence kriminality směřuje k sociálním příčinám zločinnosti. Představují ji aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace jedince a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny páchání trestné činnosti. Příslušná opatření sociální povahy přispívají k vypořádání se se základními příčinami kriminality a s dispozicemi jedinců k páchání trestné činnosti.

Bývá někdy označována jako orientovaná na pachatele, neboť je zaměřena na chování pachatele trestné činnosti.

³⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. Praha : Universita Karlova, 1993, s. 129.

Koncepce sociální prevence kriminality je založena na zjištění, že existuje vztah mezi sociálními podmínkami pachatele a jeho kriminálním chováním. Vychází z předpokladu, že jsou-li charakteristiky sociálního prostředí optimální, člověk se s vysokou pravděpodobností trestného činu nedopustí. Pokud se tak stane, má být znovu uveden na správnou cestu pomocí vhodně zvolených resocializačních opatření.

Předpokládá se, že dosažené zlepšení v oblasti plnění funkce rodiny, zaměstnanosti, bydlení, školství, zdravotnictví a volného času povede k poklesu kriminality. Významná úloha zde přísluší zejména rodině. Opatření jsou však zaměřena i na změnu nepříznivých společenských, ekonomických, kulturních a dalších podmínek širšího společenského prostředí, které se stávají kriminogenními faktory.

Opatření sociální prevence tak z větší části spadají do sféry sociální politiky a omezování kriminality není jejich výslovně stanoveným cílem. Jde tedy o nepřímou strategii kriminální prevence.

Sociální prevence kriminality se ve své podstatné části orientuje na předem nedefinovatelný okruh osob, avšak především působí na děti a mladé lidi. Vztahuje se zejména ke kriminalitě mládeže, sociální kriminální prevence je tedy především prevencí kriminality mládeže. Většina dospělých pachatelů začíná páchat trestnou činnost již v raném věku.

Rodina má v prevenci kriminality svůj klíčový význam, protože je nejdůležitějším prostředím, v němž probíhají procesy socializace a sociální integrace. Rodina klade důraz na základy jedincovo výchovy a utváří jeho první společenské potřeby v oblasti rozumové a citové.

Uplatnění zde nalézají zejména opatření spadající do oblasti primární sociální prevence s cílem nalézt a realizovat způsoby, jak zajistit, aby rodina optimálně plnila všechny své funkce zejména však funkci výchovnou. Na úrovni sekundární a terciární sociální prevence jsou rizikovými a tedy cílovými skupinami nestabilní, neúplné, vnitřně rozvrácené rodiny a rodiny s podprůměrnou kulturní a vzdělanostní úrovní. Příslušná preventivní opatření by měla být založena převážně na dobrovolnosti. S prvkem donucení se setkáváme pouze výjimečně, zejména v souvislosti s náhradní

výchovou dětí či různými formami institucionálního dohledu nad dětmi. Preventivní opatření na dobrovolné bázi se však téměř vyčerpávají poskytováním různých druhů poradenských služeb.

Význam školy pro prevenci kriminality je dán již tím, že děti ve škole tráví podstatnou část svého formativního období. Jde o druhý hlavní sociální systém odpovědný za socializaci mládeže.⁴⁰

Každá společnost má svůj **mravní řád**, svou morálku, své obyčeje, zvyky, rituály a svou etiku. Na rozdíl od právního řádu je mravní řád neformální, není dostatečně racionalizován a vytváří se většinou živelně. K respektování morálních pravidel jsou skupiny lidí i jednotlivci vedeni pozitivními i negativními sankcemi, kontrola chování je prováděna tím, jak na toto chování reaguje sociální prostředí či dané společenství.

Socializace je procesem začleňování jednotlivce do společnosti a její kultury. Děje se tak výchovou a sociálním učením a postupnou celkovou sociální integrací. Výsledkem socializačního procesu navenek jsou pozitivní nebo negativní společenské vztahy.⁴¹

6.3.2. SITUAČNÍ PREVENCE KRIMINALITY

Situační kriminální prevence chápe zločin jako produkt motivace a příležitosti. Vychází ze zkušeností, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností.

Míra výskytu trestné činnosti ve společnosti závisí v neposlední řadě na počtu nabízejících se příležitostí k páchání trestných činů a na frekvenci výskytu kriminogenních situací. Jde zde o situace, kdy je nejrůznějšími způsoby zvýšena pravděpodobnost spáchání trestného činu. Vznik a trvání kriminogenní situace jsou závislé na řadě okolností vyplývajících jak z daného prostředí, tak z pachatelovy osobnosti. Důležitá přitom není pouze objektivní charakteristika příslušné situace, ale též její subjektivní vnímání pachatelem.

⁴⁰ ZAPLETAL, J. a kol. *Prevence kriminality*. 2. přeprac. vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, 2005, s. 11-14.

⁴¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004, a. 177-179.

Situační prevence kriminality tedy vychází z předpokladu, že lidé se rozhodují, zda se dopustí trestné činnosti, a že toto rozhodnutí je ovlivněno situačními faktory. Její podstatou je idea změnit strukturu příležitostí k spáchání trestného činu v neprospěch pachatele – v tom smyslu, aby subjektivně pociťovaný prospěch ze zločinu nebyl vyšší nežli míra vynaložené námahy a postoupeného rizika.⁴²

OPATŘENÍ SITUAČNÍ PREVENCE

Opatření mají převážně charakter technický, organizační a administrativní (např. zvyšování viditelnosti určitého prostředí a určitého objektu, zdokonalování hlídkové a pořádkové služby policie).

Opatření situační prevence lze rozdělit do pěti základních kategorií:

- 1) **zvýšení ochrany objektů, osob a věcí** – pomocí bezpečnostních zámků a bezpečnostních dveří, nerozbitným sklem oken, mřížemi, hlídacími psy, poplašným zařízením aj.
- 2) **přemístění ohrožených věcí na bezpečnější místo** – např. ukládání peněz v bankách a spořitelnách, ukládání klenotů, šperků, parkování osobních automobilů v garážích a na hlídaných parkovištích, a nikoli na ulicích aj.
- 3) **ztížení přístupu k prostředkům vhodným pro spáchání trestného činu** – jedná se o uplatnění zákonných předpisů o prodeji střelných zbraní, o právní režim výbušnin, jedů a drog, kontrola zavazadel na letištích aj.
- 4) **zmenšení očekávaného prospěchu z trestného činu a zvýšení rizika pro pachatele** – jedná se o různé označování ohrožených věcí, může se jednat např. o obtížně odstranitelná výrobní čísla automobilů, o registraci a značkování jízdních kol apod.
- 5) **zlepšení dohledu nad lokalitou** – patří sem aktivity pořádkové a hlídkové služby policie, soukromých bezpečnostních služeb, placených hlídačů, vrátných, dohled bank apod. Zvláštní možnosti poskytují kamerové televizní systémy umožňující monitorovat vnitřní prostory objektů, ale i náměstí, ulic a parků.

⁴² ZAPLETAL, J. a kol. *Prevence kriminality*. 2. přeprac. vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, 2005, s. 16.

Situační prevence má nepochybně svá pozitiva, pro která je preferována před prevencí sociální. Zavádění situační prevence je zásadně rychlejší, jednodušší a mnohdy i levnější. Její obliba však vyplývá především z faktu, že její výsledky jsou bezprostřednější a zřetelnější a účinnost určitého programu situační prevence je snadněji ověřitelná.⁴³

KLASIFIKACE STRATEGIE A OPATŘENÍ SITUAČNÍ PREVENCE KRIMINALITY

STRATEGIE	OPATŘENÍ
1) Zvyšující námahu spojenou s pácháním trestné činnosti	a) ztížení dosažení cíle b) kontrola přístupu c) odklonění pachatelů d) kontrola prostředků trestné činnosti
2) Zvyšující riziko spojené s pácháním trestné činnosti	a) formální dohled b) dohled prováděný zaměstnanci c) přirozený dohled
3) Snižující užitek plynoucí z trestné činnosti	a) odstranění cíle b) označení věcí c) stanovení pravidel

44

SITUČNÍ PREVENCE V POJETÍ ODBORU PREVENCE MV ČR

Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR rozlišuje ve svých materiálech v rámci organizačních, ekonomických a technických opatření prostředky klasické, technické, režimové a fyzické ochrany.

⁴³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004, s. 182-187.

⁴⁴ ZAPLETAL, J. a kol. *Prevence kriminality*. 2. přeprac. vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, 2005, s. 18.

Klasická ochrana – představují jí mechanické zábranné prostředky, např. bezpečnostní uzamykací systémy dveří, mříží, bezpečnostní fólie, bezpečnostní vrstvené sklo, protislunečné fólie, trezory, bezpečnostní schránky, bezpečnostní zavazadla apod.

Technická ochrana – je zastoupena elektronickou zabezpečovací signalizací, elektrickou požární signalizací, uzavřenými televizními okruhy, perimetrií, přepět'ové ochrany, speciální technikou atd.

Režimová ochrana – zahrnuje administrativně-organizační opatření, která směřují k zajištění bezporuchového fungování celého bezpečnostního systému (např. klíčové hospodářství, možný přístup či vjezd jednotlivých osob do objektu atd.).

Fyzická ochrana – zabezpečují jí strážníci, zaměstnanci soukromých bezpečnostních služeb obecní a městské policie, Policie ČR a Armáda ČR.

6.3.3. PREVENCE VIKTIMNOSTI

Cílem prevence viktimmnosti je, aby se člověk nestal obětí trestného činu. Podle oficiálního pojetí je prevence viktimmnosti založena na konceptech bezpečného chování, diferencovaného s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob. V praxi se jedná o skupinové a individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností.

Prevence viktimmnosti by měla zahrnovat přípravu lidí na osvojení si a uplatňování preventivních opatření, jimiž by mohli snížit riziko svého ohrožení kriminalitou.

Podstatou je především její informační moment, to znamená jak se vyhýbat kriminogenním situacím, popř. jak se v nich chovat. Dále pak jde o vštěpování některých obecných a speciálních zásad ochrany ohrožených osob a jejich majetku. Osoby a skupiny s vyšším rizikem viktimmizace jsou též vybavovány vhodnými prostředky nebo se jim dostává i výcviku v příslušných sebeobránných technikách i v psychologickém působení na útočníka v době hrozícího nebezpečí. I u nás je v posledních letech již k dispozici celá řada brožur a propagačních materiálů

kvalifikovaně radících občanům, jak zvýšit své bezpečí doma, na ulici, v hromadných dopravních prostředcích či za volantem a jak zvýšit ochranu věcí a majetku. Tato tematika je rovněž předmětem postupně se rozvíjejícího policejního poradenství.⁴⁵

NECHTE MĚ BEJT!

Preventivně informační film z roku 2005 „Nechte mě bejt!“ si klade za cíl svými příběhy zvyšovat právní vědomí žáků základních škol. Jedná se o instruktážní videofilm vytvořený spoluprací policistů Policie ČR s řadou odborníků, ve kterém jsou obsaženy čtyři krátké příběhy motivované skutečnými událostmi z posledních let, jenž se odehrály na území České republiky. Prostřednictvím těchto příběhů jsou dětem ukazovány nebezpečné situace, které je mohou potkat, reakce a následky obvyklého chování „obětí“ i „pachatelů“. Videokazeta zachycuje dva příběhy, které se věnují kontaktu s cizí nebezpečnou osobou. Další příběh se týká problému šikanování a poslední je věnovaný nebezpečí nálezu a manipulace s výbušninou. Na konci každého příběhu je zobrazena filmová montáž s ilustračními fotkami a daty, kdy se podobný příběh odehrál a jak skončil. **Obrázek č. 3** nám zobrazuje informativní leták na tento informační film, který byl v roce 2005 natočen, a na který poukazuje Policie ČR.⁴⁶

6.3.4. PREVENCE PRIMÁRNÍ, SEKUNDÁRNÍ A TERCIÁRNÍ

Toto dělení je podle toho, komu jsou preventivní aktivity adresovány.

U primární prevence jsou preventivní aktivity adresovány veškerému obyvatelstvu. Působí plošně v tom smyslu, že působí na každého, aniž by brala v úvahu stupeň jeho kriminálního ohrožení nebo kriminální rizikovitosti.

U sekundární prevence jsou preventivní aktivity orientovány na potenciální pachatele, na potenciální oběti a na kriminogenní situace. Je adresována především kriminálně rizikovým skupinám, jako jsou děti bez náležitého dozoru, děti dopouštějící se záškoláctví, alkoholici a narkomani, žebráci, bezdomovci aj. Značnou důležitost

⁴⁵ ZAPLETAL, J. a kol. *Prevence kriminality*. 2. přeprac. vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, 2005, s. 22-24.

⁴⁶ Policie ČR [online]. [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://www.policie.cz/clanek/nechte-me-bejt.aspx>

může mít sekundární prevence zaměřená na překonání kriminogenních situací. Kriminogenní situací může mít podobu nebezpečné křižovatky v silniční dopravě, nádražní haly, ve které se koncentrují kriminální živly, narkomani a bezdomovci, ale i dezorganizované městské čtvrti aj.

Terciární prevence je zaměřena hlavně na předcházení kriminální recidivě u pachatele a viktimologické recidivě u oběti. U oběti půjde i o předcházení sekundární viktimizaci, o napravení následků trestného činu a o poskytnutí potřebné pomoci. U pachatelů půjde o jejich sociální neintegraci, kterou se zabývá penologie.⁴⁷

6.4. SYSTÉM PREVENCE KRIMINALITY V ČESKÉ REPUBLICE

ZÁKLADNÍ ZÁSADY:

- 1) preventivní aktivity vycházejí z výsledků kriminologických výzkumů a bezpečnostních analýz na místní a celostátní úrovni
- 2) těžiště preventivních aktivit se přenáší na místní úroveň
- 3) administrativní zásahy z centra se minimalizují, centrální orgány poskytují místním orgánům zpravidla jen metodické vedení, informace a částečnou ekonomickou podporu
- 4) mezi orgány centrálními a místními neexistují vztahy podřízenosti a nadřízenosti
- 5) programy na místní úrovni respektují místní potřeby
- 6) na místní úrovni jsou preventivní aktivity koordinovány místními orgány, důraz je kladen na součinnost a vzájemnou informovanost všech subjektů, které se na prevenci podílejí
- 7) při realizaci konkrétních programů se spojuje prvek profesionální a laický
- 8) důraz je kladen na odbornou připravenost realizátorů programů
- 9) zvyšuje se význam situační prevence-vytváření bariér znesnadňujících páchání trestné činnosti
- 10) při vytváření i realizaci programů na místní úrovni úzce spolupracuje policie
- 11) úspěšnost preventivních programů je podmíněna veřejnou podporou informovaností.

⁴⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004, s. 186-191.

Cílem prevence kriminality v České republice je zejména snižování míry a závažnosti trestné na jedné straně a zvyšování pocitu bezpečnosti občanů na straně druhé. Prostředkem ke splnění těchto cílů je začlenění prevence kriminality do generelu rozvoje obcí a spolupráce mezi orgány státní správy, samosprávy, Policií ČR, občany a nevládními organizacemi. Financování programů prevence kriminality je přesně účelně vázáno z prostředků státního rozpočtu. Každoročně přidělované prostředky jsou používány dvojitým způsobem: jednak na programy prevence kriminality na místní úrovni a jednak resortní programy (s nimiž resorty disponují přímo nebo prostřednictvím resortních institucí).

V rámci prevence kriminality vynalezla Policie ČR také projekt tísňové linky pro neslyšící spoluobčany, nebo občany sluchově postižené. Tento projekt dosáhl nemalého úspěchu. Spočívá v tom, že neslyšící spoluobčané, nebo sluchově jinak postižení občané mají možnost nyní využívat tísňovou linku na tel. 603 111 158, kam sluchově postižení občané pošlou textovou zprávu SMS, na základě které nahlásí na policii možnost ohrožení trestným činem a dále během několika vteřin či minut je vyslána na příslušné místo hlídka Policie ČR. Pokud v SMS právě něco chybí, odpovídá z tísňové linky příslušný pracovník také textovou zprávu SMS pro doplnění určitých informací. Tento projekt si myslím, že je velice dobrý a ve velké míře zajišťuje jistotu pro sluchově postižené občany, kteří mohou být ohroženi trestným činem a dříve se nemohli na klasickou linku tísňového volání obrátit a spolehnout. **Obrázek č. 1** ukazuje aktuální formulář pro sluchově postižené občany, kteří se podle toho formuláře mají řídit v případě psaní SMS zprávy. Nyní mohou tísňovou linku pro sluchově postižené využívat i občané cizí státní příslušnosti, jsou i formuláře v cizích jazycích.⁴⁸

⁴⁸Policie ČR [online]. [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://www.policie.cz/clanek/projekt-tisnove-linky-pro-neslysici-sms-603-111-158-926967.aspx>

6.5. PRÁVNÍ ASPEKTY PREVENCE KRIMINALITY

Celá řada právních norem de lege lata obsahuje ustanovení, která můžeme více či méně považovat za preventivní, avšak samostatná právní norma, která by speciálně upravovala problematiku prevence kriminality v České republice, nebyla nikdy přijata. V osmdesátých letech sice byl v Československu připravován legislativní návrh Zákona o prevenci, ten však nebyl přijat. V současné době se o vzniku samostatného zákona neuvažuje ani není shledávána jeho potřeba. V rámci obecných principů prevence kriminality je však neopomenutelný požadavek, aby preventivní aktivity probíhaly za striktního dodržování lidských práv – Listiny základních práv a svobod i v souladu se všemi platnými právními normami.

6.6. PREVENCE KRIMINALITY V RÁMCI PROSTŘEDKŮ TRESTNÍHO PRÁVA

Historicky vůbec nejstarší kriminálně preventivní funkce byla přisuzována trestu – jeho odstrašujícím účinkům. Myšlenka o ovlivnění určitého jednání nebo zdržení se takového jednání vzbuzením strachu pak byla trestněprávní teorií zpravidla dělena na prevenci generální a individuální resp. speciální. V průběhu času však teorie generální prevence postupně ztrácely své příznivce. Jejich účinnost se nepotvrzovala ani v každodenní praxi ani ve výzkumech. Výzkumy generálně preventivních účinků trestů byly nejčastěji orientovány na preventivní funkci absolutního trestu.

Souhrnně lze charakterizovat výzkumy preventivních odstrašujících účinků trestních sankcí na potenciální pachatele následovně:

- na výskyt kriminality má trestní sankce relativně malý vliv
- hladinu kriminality pravděpodobně více redukuje neodvratnost odhalení

K tomu, aby trest měl generálně preventivní účinky, měl by splňovat tři předpoklady:

- musí být dostatečně přísný, aby došlo k eliminaci zisku ze spáchání deliktu a tím se delikt nevyplatil
- musí být dostatečně jistý, neodvratný

- musí být realizován v co nejkratší době, aby pachatel mentálně spojil újmu z potrestání se samotným deliktem⁴⁹

6.7. ÚLOHA STÁTU V PREVENCI KRIMINALITY

V polovině roku 1991 vydává Československý helsinský výbor stanovisko k otázkám kontroly kriminality v podobě dokumentu nazvaného „Právo občanů na bezpečnost v právním státě“. Ve stanovisku byla charakterizována i řada opatření, jako bylo např. že nejlepší prevencí je policista na ulici, zavádění městských kamerových systémů, kompenzace náhrady škody obětem násilných trestných činů, vytváření sítě terénních sociálních pracovníků, rozvoj kriminologického výzkumu, legislativní změny a mnoho dalších.

V roce 1993 rozhodla česká vláda o zpracování programu sociální prevence a prevence kriminality a ke konci tohoto roku bylo rozhodnuto o vytvoření Republikového výboru pro prevenci kriminality, mezi jehož hlavní úkoly patřilo např. koordinovat činnost příslušných ústředních orgánů státní správy v oblasti prevence kriminality, iniciovat činnost v oblasti prevence kriminality a podporovat vznik místních komisí pro prevenci kriminality, posuzovat účinnost preventivních programů a další.⁵⁰

6.8. ZAJIŠŤOVÁNÍ PREVENCE POLICIÍ

Zcela nezastupitelnou a primární roli při ochraně bezpečnosti osob a majetku má policie státní. Je to první instance v případě problémů, na kterou se občané obracejí.

Policisté se musejí vyrovnávat s novými úkoly v rámci preventivního systému, to vede k vytváření nových specializovaných útvarů pro styk s veřejností a prevenci, v nichž působí specializovaní pracovníci prevence kriminality – preventisté.

V souhrnu můžeme říci, že práce pracovníka kriminální prevence zahrnuje:

- identifikaci místní kriminální problematiky, analýzu odpovídajících dat, rozvíjení preventivní strategie a následné zabránění kriminality

⁴⁹ ZAPLETAL, J. a kol. *Prevence kriminality*. 2. přeprac. vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, 2005, s. 44-52.

⁵⁰ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004, s. 191-192.

- fyzické prohlídky objektů vyžadující obsáhlejší odborné znalosti, přípravu a zpracování zpráv, udržování záznamů
- přednáškovou činnost o všech aspektech kriminální prevence pro vytipované skupiny osob
- zjišťování, zda jsou kriminálně preventivní informační materiály správně zaměřeny a používány
- povzbuzování a podporu vytváření společensky založených kriminálně-preventivních aktivit (tj. takových, ve kterých má hlavní roli aktivní účast veřejnosti)
- tvorbu článků s kriminálně-preventivním obsahem o místních záležitostech a ve spolupráci s tiskovým mluvčím organizační jednotky zabezpečování jejich prezentace v médiích
- a v neposlední řadě udržování pracovních kontaktů s jinými strukturálními jednotkami v rámci policejního útvaru (zejména se službou kriminální policie a vyšetřovací) atd.

6.9. POLICIE V ČESKÉ REPUBLICE

V souladu s konceptem community policing Policejní prezidium ČR vyhlásilo v r. 2004 novou vizi Policie ČR „stát s uznávanou a respektovanou službou veřejnosti“.

Zavádění principů community policing v práci Policie ČR má napomoci mezinárodní projekt „Zavádění principů community policing v práci Policie České republiky“.

SCHÉMA PREVENCE KRIMINALITY S ÚČASTÍ RESORTU MINISTERSTVA VNITRA

PREVENCE SITUAČNÍ	PREVENCE PRIMÁRNÍ	PREVENCE SEKUNDÁRNÍ	PREVENCE TERCIÁRNÍ
Orientovaná na omezování kriminogenních situací a na zvýšení pravděpodobnosti odhalení.	Zvyšování informovanosti o možnosti obrany proti nejčastěji se vyskytujícím druhům kriminality a o správném chování občanů v případě výskytu trestného činu či podezření z něj.	Častější přítomnost výskytu policistů na ulici, obecné povědomí o vysoké profesionalitě policistů a zhoršení podmínek pro páchání kriminálních deliktů.	Úzce cílená opatření ke zhoršení podmínek pro páchání konkrétních druhů kriminality, příp. ve vymezených teritoriích a zvýšení míry objasněnosti trestných činů.

V roce 1998 nastal podstatný krok v rámci policejní prevence, kdy ministr vnitra konstitoval svým pokynem metodickou radu pro preventivně informační skupiny Policie České republiky. Jejím prioritním úkolem bylo zpracovat zásady činnosti policejních preventivně informačních skupin. Tyto zásady se staly jedním ze základních východisek pro policejní práci v oblasti předcházení kriminalitě a informování veřejnosti o možnostech ochrany osob a majetku.

Činnost policejní informační skupiny je zaměřena na realizaci regionálních i celorepublikových preventivních projektů a na spolupráci s místními orgány veřejné správy při přípravě a realizaci preventivních opatření, na poradenskou a informační službu občanů a na komunikaci se sdělovacími prostředky.

Kromě státní policie se prevencí dále zabývá obecní (městská) policie, civilní bezpečnostní služby a jiné.⁵¹

⁵¹ZAPLETAL, J. a kol. *Prevence kriminality*. 2. přeprac. vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, 2005, s. 70-79.

PROJEKT NUTNÁ OBRANA OD POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY

„Nutná obrana“ je projekt, který realizuje Oddělení prevence kriminality. Cílem programu je informačně osvětová činnost využívající moderní komunikační a sdělovací technologie, pomocí kterých jsou široké veřejnosti podávány informace a praktické rady z „nutné obrany“. V rámci tématicky zaměřených seminářů v městských částech Prahy jsou posluchačům předávány základní informace o sebeobraně např. o odvrácení fyzického útoku. Pozvaní odborníci osobně poskytují rady o bezpečném chování a rovněž předvádějí ukázky ze sebeobrany, které si posluchači mohou vyzkoušet a seznámit se tak i prakticky s úskalími útoku a nutné obrany. K doplnění informací o bezpečném chování jsou účastníkům semináře předávány brožury o nutné obraně. **Obrázek č. 2** nám ukazuje informační leták vydaný Policií ČR pro lepší podvědomí občanů.⁵²

PROJEKT NUTNÁ OBRANA PODRUHÉ, DALŠÍ PROJEKT POLICIE ČR

Projekt vznikl v roce 2005 na základě nárůstu násilné trestné činnosti páchané zejména na dívkách, které byly z počátku i cílovou skupinou. Projekt je zaměřený na pěstování zásad bezpečného chování pořádáním odborných seminářů, kde se posluchači nenásilnou formou seznámí s výkladem pojmu „nutná obrana“, tak, jak vyplývá z příslušného zákona. Pomocí modelových situací jednoduché sebeobrany a za využití věcí osobní potřeby, které každý nosí při sobě, se naučí jak reagovat na nenadálé situace. Projekt byl doprovázen mediální kampaní ve formě plakátů umístěných v rizikových oblastech na zastávkách a v prostředcích MHD, distribucí brožur účastníkům seminářů a na Místní oddělení Policie ČR, kde jsou tyto brožury k dispozici široké veřejnosti. **Obrázek č. 4** nám ukazuje reklamní leták, který by se měl dostat do podvědomí mladých lidí. Je to leták k tomuto projektu.⁵³

⁵²Policie ČR [online]. [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://www.policie.cz/clanek/nutna-obrana.aspx>

⁵³Ministerstvo vnitra [online]. [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/bezpecnost/dobrapraxe/index.html#nasili>

ZÁVĚR

Násilná kriminalita je pro mě velice zajímavé téma, snažila jsem se v práci vystihnout to nejdůležitější z této problematiky. S pomocí odborných knih a internetových zdrojů jsem v kostce popsala problematiku tohoto tématu.

Podrobněji jsem definovala pojmy násilné kriminality a hlavně jsme se v práci zaměřila na problematiku prevence násilné kriminality. V práci jsem též charakterizovala pojem kriminologie a něco málo z její historie. Práce dále charakterizuje osobu pachatele a oběti trestného činu. Vysvětluji zde podrobněji typ rozeného pachatele, a co si můžeme představit pod typologií pachatelů. V případě oběti trestného činu se můžeme setkat s více pojmy, jako je viktimologie, viktimizace a viktimnost. V bakalářské práci vše podrobněji popisuji a seznamuji čtenáře s touto problematikou.

Druhy násilných trestných činů jsem některé pouze vyjmenovala, ale zaměřila se podrobněji na ty, které jsou v podvědomí lidí velice známé, a to je vražda a loupež. K těmto druhům jsem napsala podrobnější informace a ty věci, které si myslím, že jsou aktuální a mohly by čtenáře zajímat.

Poslední etapou bakalářské práce je širší vymezení pojmu prevence násilné kriminality. Kde charakterizují pojmy, se kterými se v tomto tématu můžeme setkat a hlavně druhy prevencí a samozřejmě na co se všechno dané druhy prevencí zaměřují. Velice zajímavým tématem pro mě byla prevence kriminality v České republice, jakou úlohu v prevenci hraje stát a Policie České republiky.

Závěrem bych ráda čtenáře seznámila s policejní statistikou z roku 2008, z které je evidentní, že nejvíce vražd bylo motivovaných osobními vztahy, dále mezi největší počet trestných násilných činů můžeme zařadit úmyslné ublížení na zdraví a právě zmiňované loupeže. Myslím si, že je velice zajímavé do této policejní statistiky podrobněji nahlédnout, neboť zde můžeme vidět přesná čísla zjištěných trestných činů a počet úspěšně vyřešených trestných činů právě Policií České republiky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

LITERÁRNÍ ZDROJE:

1. KAISER, G. *Kriminologie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1994, 268 s. ISBN 80-7179-002-8.
2. KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 247 ISBN 80-7179-028-1.
3. NEUMANN, J. *Základní kriminologické školy a směry*. Praha: Institut pro kriminologie a sociální prevenci, 1998, 58 s. ISBN 80-86008-53-3.
4. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, 527 s. ISBN 80-7357-026-2.
5. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. Praha: Universita Karlova, 1993, 137 s. ISBN 80-7066-821-0.
6. VANTUCH, P. *Základy kriminologie*. 1. vyd. Brno: Universita Jana Evangelisty Purkyně, 1981, 120 s.
7. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. díl. II. zvláštní část, 4. nezměněné vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2004, 170 s. ISBN 80-7251-095-9.
8. ZAPLETAL, J. a kol. *Prevence kriminality*. 2. přeprac. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005, 108 s. ISBN 80-7251-200-5.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

1. Wikipedie otevřená encyklopedie [online]. 2002, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Loupe%C5%BE>
2. Wikipedie otevřená encyklopedie [online]. 2002, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://wikipedia.infostar.cz/m/mu/murder.html>
3. Wikipedie otevřená encyklopedie [online]. 2002, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vra%C5%BEda>
4. Wikipedie otevřená encyklopedie [online]. 2002, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1sil%C3%AD>

5. Wikipedie otevřená encyklopedie [online]. 2002, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Loupe%C5%BE>
6. Wikipedie otevřená encyklopedie [online]. 2002, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vra%C5%BEda>
7. Policie ČR [online]. [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-udaje-nasilne-trestne-cinnosti-za-rok-2008.aspx>
8. Business center trestní zákon [online]. [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni_zakon/cast2h8.aspx#par235
9. Tomáš Pecina Iuridictum Encyklopedie o právu [online]. poslední revize 16. 2. 2010 [cit. 10. dubna 2003]. Dostupné na WWW: http://iuridictum.pecina.cz/w/%C3%9Atok_na_ve%C5%99ejn%C3%A9ho_%C4%8Dinitele
10. Trestní právo a trestní řízení pro laiky [online]. 2006, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/uredni-osoba-verejny-cinitel>
11. Spolek JURISTIC [online]. 1999, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://trestni.juristic.cz/489520/clanek/trz>
12. Spolek JURISTIC [online]. 1999, [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://trestni.juristic.cz/484776/clanek/trz>

SEZNAM PŘÍLOH:

Tabulka č. 1, POLICEJNÍ STATISTIKA ZA ROK 2008 (Policejní prezidium ČR, Statistický výkaz č.1 – kriminalita za období od 1.1.2008 do 31.12.2008, Česká republika) s. 41

Obrázek č. 1, Policie ČR [online]. [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://www.policie.cz/clanek/projekt-tisnove-linky-pro-neslysici-sms-603-111-158-926967.aspx> s.52

Obrázek č. 2, Policie ČR [online]. [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://www.policie.cz/clanek/nutna-obrana.aspx> s.56

Obrázek č. 3, Policie ČR [online]. [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://www.policie.cz/clanek/nechte-me-bejt.aspx> s.50

Obrázek č. 4, Ministerstvo vnitra [online]. [cit. 10. dubna 2010]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/bezpecnost/dobrapraxe/index.html#nasili> s.57

PŘÍLOHY:

Tabulka č. 1

Název	Zjištěno	z toho	Celkem v prově- řování	Objasněno		
		ukončeno prověřování		Počet	Tj. %	Doda- tečně
Vraždy loupežné	21	21	0	17	80,95	2
Vraždy sexuální	7	7	0	7	100,00	1
Vraždy motiv. osob. vztahy	94	92	2	92	97,87	1
Vraždy na objednávku	0	0	0	0	0,00	0
Vraždy novorozence matkou	1	0	1	0	0,00	0
Vraždy ostatní	79	60	20	58	73,42	5
Vraždy celkem:	202	180	23	174	86,14	9
Usmrcení lidského plodu-§227	0	0	0	0	0,00	0
Usmrcení lidského plodu-§228	2	0	2	0	0,00	0
Opuštění dítěte	13	11	2	9	69,23	1
Únos	8	5	3	5	62,50	1
Loupeže	4 515	3 550	1 032	1 966	43,54	269
Loupeže na finančních institut.	126	99	28	38	30,16	26
Násilí na veř. čin. mimo pol.	109	93	18	87	79,82	7
Násilí na veř. čin. - policistovi	565	532	35	520	92,04	14
Násilí na veř. čin. - obec. pol.	212	197	16	192	90,57	5
Úmyslné ublížení na zdraví	5 397	4 283	1 179	3 677	68,13	478
Rvačky	16	12	4	10	62,50	0
Násilí a vyhrož. proti skup. ob.	91	72	20	63	69,23	9
Braní rukojmí	0	0	0	0	0,00	1
Nebezpečné vyhrožování	1 751	1 496	273	1 414	80,75	90
Vydírání	1 279	1 024	282	902	70,52	86
Omez. a zbavení os. svobody	326	253	82	174	53,37	22
Porušování domovní svobody	2 118	1 861	275	1 172	55,34	68
Neopr.zás.do práva domu, bytu...	441	312	136	299	67,80	24
Týrání svěřené osoby	164	109	55	108	65,85	6
Týrání osoby žijící ve spol. obydlí	522	425	101	424	81,23	40
Omezování svobody vyznání	0	0	0	0	0,00	0
Útisk	11	4	7	4	36,36	1
Porušování svob.sdruž. a shrom.	0	0	0	0	0,00	0
Ostatní násilné trestné činy	7	2	10	1	14,29	1
Násilné činy celkem:	17 875	14 520	3 583	11 239	62,88	1 158

Obrázek č. 1

TÍSŇOVÁ LINKA POLICIE ČR
603 111 158

Příjmení

 15 znaků / 1 - mezeře

Místo události

 15 znaků / 1 - mezeře

Ulice (číslo sloupů veřejného osvětlení)

 20 znaků / 1 - mezeře

Co se stalo

 90 znaků / 1 - mezeře

Zranění (jaké) **ANO NE**

 19 znaků / 1 - mezeře

Obrázek č. 2

Autor projektu:
 Prezentační informační skupina Policie ČR, správa hl.m. Prahy

Realizátor projektu:
 Magistrát hl.m. Prahy, oddělení prevence kriminality

Autoři textů:
 JUDr. Zdeněk Něchodský - zvláštní oddělení kriminalistiky, oděvní se zvláštní specializací seboobrana a, skvělého zákroky, vedení boje z blízka
 ppl. Jm. Holub, ved. odd. Teréza Štěrbová, Dana Štěrbová - preventivní informační skupina Policie ČR, správa hl.m. Prahy

Odborní poradci:
 JUDr. Zdeněk Něchodský - zvláštní oddělení kriminalistiky, oděvní se zvláštní specializací seboobrana a, skvělého zákroky, vedení boje z blízka
 ppl. Jm. Holub, Teréza Štěrbová, ved. odd. SRPVOX Policie ČR, správa hl.m. Prahy
 ppl. JUDr. Martin Koudelák, a. oddělení SRPVOX Policie ČR, správa hl.m. Prahy

Figuranti předváděcí ilustrací / fotografie:
 Kája Jirková a Jan Jirá, absolventi TRIVIO - střední školy veřejné správy a vyšší odborné školy, převlečení kriminalisty a křivce iz. z. ml. Milos Šilha, T. DAN Karane Strabozan Outlaw

V této publikaci jsme zveřejnili pouze některé příklady obranných techník, kterých je samostatně mnohem více. Další možnosti budou postupně zveřejňovány na internetových stránkách www.nutnaobrana.cz

běžet někdy nestačí!
 návod pro případ nutné obrany

www.nutnaobrana.cz

Obrázek č. 3

Obrázek č. 4

ABSTRAKT

ČÁPOVÁ, L. Násilná kriminalita a její příčiny: bakalářská práce. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2010, s. 48, Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Klíčová slova: kriminologie, kriminalita, násilná kriminalita, pachatel, oběť, vražda, loupež, prevence kriminality.

Práce se zabývá tématem násilí a násilné kriminality. Shrnuje pojmy od vývoje kriminologie až po samotné druhy násilných trestných činů. Seznamuje s problematikou kriminality a vymezuje pojmy pachatele trestného činu a oběti, které je trestným činem způsobena újma. Zmiňuje a popisuje nejčastější druhy násilné kriminality, jako jsou vraždy a loupeže. K těmto pojmům je vysvětlena definice, charakteristika a popřípadě i druhy. Práce se zamýšlí nad prevencí násilné kriminality. Jak pokud možno nejefektivněji zabránit šíření násilných trestných činů a kdo se všechno podílí na prevenci kriminality, jakou roli v prevenci hraje stát a Policie České republiky. Dále je v příloze uvedena tabulka policejní statistiky za rok 2008, kde je možno se dočíst, ke kolika trestným činům došlo za uvedený rok.

ABSTRACT

ČÁPOVÁ, L. *Violent Criminality and Its Cause : Bachelor thesis.* České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2010. 48 p. dissertation supervisor: Dr. Roman Svatoš, LLB.

Key words: criminology, criminality, violent criminality, offender, Passover, murder, robbery, prevention of criminality.

Bachelors work employing about violence and violent criminality. Sums up notions from the development of kriminology to the kinds of violent criminal acts. Its speaking about dilemma of kriminality and define the notions of offender criminal act and passover, whos with the criminal act harm down. Its mentioning and speaking about the most frequent kinds of violent kriminality, as soon as murders and robberies. About these notions is speaking of definition, characteristicts and eventually theirs kinds too. Bachelors work is thinking about the prevention of violent criminality. How to avert, if its possible, broadcast of violent criminal acts and who is concerned of prevention criminality, which person has the state a Police Czech republic in prevention of criminality. Farther is in entrements is bar of police statistic from year 2008, where we can read about criminal acts from this year.